

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU

Uuden edellä

Seksologian opetus Laurea- ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijoille

Raunio, Elisa

2011 Tikkurila

Laurea-ammattikorkeakoulu
Tikkurila

Seksologian opetus Laurea-ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijoille

Raunio Elisa
Sosiaalialan koulutusohjelma
Opinnäytetyö
Syyskuu, 2011

Raunio Elisa

Seksologian opetus Laurea-ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijoille

Vuosi 2011 Sivumäärä 68

Tämä opinnäytetyö on toteutettu yhteistyössä Laurea-ammattikorkeakoulun kanssa. Opinnäytetyössä tarkastellaan kuinka paljon Laurea-ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijat ovat saaneet opetusta seksologiasta. Lisäksi tarkastellaan kuinka moni sosionomiopiskelijoista kokee seksologian opetuksen saamisen tarpeelliseksi. Työn aineistonkeruu toteutettiin kyselytutkimuksena sekä tarkastelemalla Laurea-ammattikorkeakoulun opetussuunnitelmia.

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää sosionomiopiskelijoiden mahdollinen tarve saada seksologian opetusta osana koulutustaan. Tavoitteena oli myös, että sosionimiopiskelijoiden kokemuksia seksuaalisuuden käsittelystä opintojen aikana voitaisiin hyödyntää Laurea-ammattikorkeakoulun opetussuunnitelmien kehittämisessä.

Sähköinen kysely lähetettiin sähköpostitse keväällä 2011 kaikille vuonna 2008 aloittaneille Laurea-ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijoille. Tämä tarkoittaa sosiaalialan ja rikosseuraamusalan koulutusohjelmien kolmannen vuoden opiskelijoita. Laurea-ammattikorkeakoulussa voi opiskella sosionomiksi koulutusohjelmassa Hyvinkään, Otaniemen ja Tikkurilan paikallisyksiköissä. Rikosseuraamusalan koulutusohjelmassa voi opiskella sosionomiksi vain Tikkurilan paikallisyksikössä. Kyselystä saadun aineiston tueksi tarkasteltiin lisäksi vuosina 2008 ja 2010 aloittaneiden sosionomiopiskelijoiden opetussuunnitelmia ja seksologian käsitteiden mainitsemista opinto-oppaan opintojaksokuvauksissa.

Saadun näytteen tuloksista kävi ilmi, että seksologian opetus sosionomien koulutuksessa on ollut hyvin vähäistä. Opetuksen vähyys kävi ilmi sekä kyselystä saadusta aineistosta että opetussuunnitelmien tarkastelusta. Moni kyselyyn vastanneista opiskelijoista koki tarvetta saada opetusta seksologiasta etenkin asiakkaan kohtaamisen näkökulmasta. Lisäksi enemmistö opiskelijoista koki seksuaalisuuden käsittelyn kuuluvan osaksi sosionomien ammattikorkeakoulutusta.

Tulevaisuudessa opetussuunnitelmia tulisi kehittää siten, että jokainen sosionomiopiskelija saisi koulutuksensa aikana asianmukaista tietoa seksuaalisuudesta ja sen kohtaamisesta asiakastyössä. Lisäksi sekä opettajien ja opiskelijoiden tulisi saada enemmän tietoa seksologian opiskelumahdollisuuksista. Seksologian opetusta eri paikallisyksiköiden välillä tulisi myös yhtenäistää. Näin vahvistetaan sosionomien ammattitaitoa ja edistetään seksuaalioikeuksien toteutumista.

Asiasanat: Seksologia, sosionomi, opetussuunnitelmat, kysely, asiakkaan kohtaaminen

Raunio Elisa

Education of sexology for the students in degree programs of social services and criminal sanctions in Laurea University of Applied Sciences

Year	2011	Pages	68
------	------	-------	----

This thesis was carried out in co-operation with Laurea University of Applied Sciences. The thesis looks at how many of the students in the degree programs of social services and criminal sanctions have received education about sexology. In addition, the thesis observes how many of the students feel that education of sexology is required at those degrees in question. The data for this thesis was collected by conducting an electronic inquiry and exploring the curriculums of Laurea University of Applied Sciences.

The main objective of this thesis was to find out the students' possible need for the education of sexology as a part of their degrees. Furthermore, the other objective was to use the results of this thesis to develop Laurea's curriculums.

During the spring of 2011, the electronic inquiry was sent by email to all students that had begun their studies in 2008. In other words, it was sent to third year students of social services and criminal sanctions degrees. There are three campuses where one can study social services: Laurea Hyvinkää, Laurea Otaniemi and Laurea Tikkurila. One can study the degree of criminal sanctions only in Laurea Tikkurila. To support the inquiry data, the curriculums of the third and the first year students were also studied. The curriculums were searched for mentions of sexology or sexuality.

According to the results, students of social services and criminal sanctions have not got enough education of sexology. The result is based on the inquiry data and the curriculums. Many of the students felt that they needed more education about sexology, especially from the point of view of client work. Majority of the students felt that sexology ought to be a part of their degrees.

Thus, in the future all students of social services and criminal sanctions should get adequate education about sexology and sexuality in client work. In addition, all the teachers and students ought to get more information about the possibilities to study sexology. Teaching of sexology should be more uniform between Laurea's campuses as well. Taking these steps improves the professional skills of the bachelors of social services and criminal sanctions, and supports the actualization of sexual rights.

Keywords: Sexology, bachelor of social services, curriculums, inquiry, client work

Sisällys

1	Johdanto	7
2	Seksologian käsitteitä.....	8
2.1	Seksuaaliterveys ja seksuaalioikeudet.....	8
2.2	Sukupuolisensitiivisyys ja seksuaalikasvatus.....	10
2.3	PLISSIT- malli	11
2.3.1	Seksuaalineuvonta ja seksuaaliterapia	12
2.3.2	Luvan ja tiedon antaminen	13
3	Seksologisen koulutuksen kehys Suomessa	14
3.1	Pohjoismainen seksologian koulutusmalli.....	14
3.2	Seksologisen koulutuksen taustoja	15
3.3	Seksologisen koulutuksen järjestäjät Suomessa	16
3.4	Seksuaaliterveyden edistämisen verkko-opinnot	17
4	Eettisyys ja seksuaalisuuden kohtaaminen asiakastyössä	17
4.1	Yleiset eettiset periaatteet	18
4.2	Asiakkaan kohtaaminen	18
4.3	Seksuaalisuuden kohtaaminen	19
4.4	Oman seksuaalisuuden kohtaaminen	19
4.5	Opiskelijan oikeus ammattitaitoa kehittävään opetukseen	20
5	Sosionomien koulutusohjelmien sisältö.....	21
6	Opinnäytetyön tavoitteet ja tutkimusongelmat.....	22
7	Opinnäytetyön toteuttaminen.....	23
7.1	Kysely aineistonkeruun menetelmänä	23
7.2	Kyselylomake	24
7.3	Saatekirje.....	26
7.4	Aineiston analysointimenetelmät	26
8	Tulokset	28
8.1	Opetussuunnitelmat	28
8.2	Taustatiedot	29
8.3	Seksuaalisuuden käsittely opintojen aikana.....	31
8.4	Seksologian opiskelumahdollisuudet	33
8.5	Seksologian käsitteet	34
8.6	Opetuksen tarve	35
8.7	Asiakkaan kohtaaminen	37
9	Johtopäätökset.....	41
9.1	Luotettavuus	42
9.2	Tutkimuskysymykset.....	43
9.2.1	Sosionomien saama opetus seksologiasta	44

9.2.2 Seksologian opetuksen tarpeellisuus sosionomien koulutuksessa.....	47
9.3 Tavoitteet	50
9.4 Seksologian opetuksen tulevaisuus Laurea-ammattikorkeakoulussa	51
10 Pohdinta.....	53
Lähteet	55
Kuvat	58
Kuviot	59
Taulukot	60
Liitteet.....	61
Liite 1 Opinnäytetyösopimus.....	61
Liite 2 Saate.....	64
Liite 3 Kyselylomake.....	65

1 Johdanto

Tässä opinnäytetyössä tarkastellaan seksologian opetusta Laurea-ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijoille. Ajatus opinnäytetyön aiheesta syntyi useasta eri lähteestä. Aihe tuntui tärkeältä omia opintojani ajatellen. Aloitin opiskelijana sosiaalialan koulutusohjelmassa Tikkurilan paikallisyksikössä vuonna 2008. Suoritin syksyllä 2010 viimeisen työharjoitteluni Sexpo-säätiössä, jonka tehtävä on edistää seksuaalioikeuksia. Säätiö toimii muun muassa sen puolesta, että sosiaalialan ammattilaiset saavat koulutusta seksuaalisuudesta. Sexpo-säätiössä ilmaistiin huoli siitä, että suomalaisissa ammattikorkeakouluissa ei ole yhtenäistä opetusta seksuaalisuudesta. Myös monissa keskusteluissa sosionomiopiskelijoiden kesken on pohdittu seksuaalisuuden sivuuttamista kokonaan opetuksessa.

Sosiaali- ja terveysministeriö on julkaissut vuonna 2007 kansallisen Seksuaalisuus- ja lisääntymisterveyden edistämisen toimintaohjelman, joka käsittelee aihetta kattavasti. Toimintaohjelma on linjaus lähivuosien seksuaali- ja lisääntymisterveyden edistämistyöstä ja sen johtamisesta, palvelurakenteesta, toimintaohjelmasta sekä osaamisen kehittamisestä. Toimintaohjelmasta käy ilmi, että sosionomien koulutuksessa seksologian opetus painottuu usein vain tiettyihin osa-alueisiin ja opetus on osittain kiinni opettajan kiinnostuksesta aiheeseen. Ohjelmassa onkin asetettu tavoitteeksi, että myös sosionomit saisivat perustiedot seksuaalisuudesta koulutuksensa aikana. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2007: 3 & 135-137.)

Opinnäytetyö on tehty yhteistyössä Laurea-ammattikorkeakoulun kanssa. Työn aineistonkeruu toteutettiin sähköisellä kyselylomakkeella, joka lähetettiin Laurea-ammattikorkeakoulun vuonna 2008 aloittaneille kolmannen vuoden sosiaalialan ja rikosseuraamusalan opiskelijoille. Laurea-ammattikorkeakoulussa voi opiskella sosiaalialan koulutusohjelmassa Hyvinkään, Otaniemen ja Tikkurilan paikallisyksiköissä. Rikosseuraamusalaa voi opiskella vain Tikkurilan Laureassa. Tukena kyselystä saadulle aineistolle on käytetty vuosina 2008 ja 2010 aloittaneiden sosionomiopiskelijoiden opetussuunnitelmia.

Opinnäytetyössä tarkastellaan miten paljon opiskelijat ovat saaneet opetusta seksuaalisuudesta ja kuinka moni kokee opetuksen saamisen tarpeelliseksi. Työn tavoitteena oli tuoda esille sosionomiopiskelijoiden mahdollinen tarve saada seksologian opetusta osana koulutustaan. Lisäksi tavoitteena oli, että työn tuloksia voitaisiin hyödyntää Laurea-ammattikorkeakoulun opetussuunnitelmien kehittämisessä. Halusin tuoda työssäni esiin opiskelijoiden näkökulman, koska koen opiskelijoilla olevan oikeus heidän ammattitaitoaan tukevaan opetukseen. Opinnäytetyön lähtökohtana on, että opiskelijoiden saama asianmukainen opetus seksologiasta on sekä opiskelijoiden että sosiaali- ja rikosseuraamusalan asiakkaiden edun mukaista. Kyse on sosionomien ammattitaidon laadusta sekä asiakkaiden seksuaalioikeuksien toteutumisesta.

2 Seksologian käsitteitä

Seksologia määritellään tieteenalaksi, joka tutkii seksuaalisuutta sen eri ilmenemismuodoissa. Se käsittelee tietoa sukupuolisuudesta ja seksuaalisuudesta. Seksologinen tieto on rakentunut eri tieteenalojen näkökulmista. Toimintana seksologiaa voi toteuttaa esimerkiksi tutkimuksena, koulutuksena, terapiana tai seksuaaliterveyden edistämisenä. (Ryttyläinen, Valkama, Ritamo & Blek 2008: 7.) Teoreettisesta näkökulmasta seksologia muodostuu antropologiasta, sosiologiasta, filosofiasta ja historiasta. Lääketiede, psykologia ja hoitotiede ovat sen sijaan kliinisen seksologian perusta. Seksologian soveltava puoli koostuu kasvatustieteestä, teologiasta ja oikeustieteestä. Suomessa seksologia on ollut perinteisesti sosiologian ja antropologian tutkimusalueita. (Virtanen 2002: 6-7.)

Toisin kuin muissa Pohjoismaissa, Suomessa seksologia ei ole yliopistoaine (Kosunen 2003). Seksologia on niin monitieteinen tieteenala, että sitä on vaikeaa sijoittaa minkään tietyn oppialan sisälle. Näin ollen esimerkiksi tutkijoiden on todella vaikeaa saada tutkimusrahoitusta, vaikka aiheesta olisi tiedon puutteen vuoksi tärkeää tehdä lisää erilaisia tutkimuksia. Alan tutkijat ovat levittyneet korkeakouluihin hyvin hajanaisesti, minkä vuoksi opetuksesta puuttuu yhteistyö ja jatkuvuus koulujen välillä. Sosiaali- ja terveysministeriön Seksuaali- ja lisääntymisterveyden edistämisen toimintaohjelmassa on esitetty yhdeksi tavoitteeksi seksologian tutkimusalan vahvistaminen ja sen rakenteiden luominen. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2007: 158-161.)

2.1 Seksuaaliterveys ja seksuaalioikeudet

On tärkeää ymmärtää mitä seksuaalisuus osana ihmistä tarkoittaa. WHO eli World Health Organization mukaan seksuaalisuus on osa ihmisyyttä koko elämän ajan. Seksuaalisuus rakentuu seksuaalisesta kehityksestä, seksuaalisesta suuntautumisesta, biologisesta sukupuolesta, sosiaalisesta sukupuoli-identiteetistä ja lisääntymisestä (Väestöliitto 2011). World Association for Sexology eli Seksologian maailmanjärjestö WAS määrittelee seksuaalisuuden olennaiseksi osaksi jokaista ihmistä ja tämän persoonallisuutta. Sen täydelliseen kehittymiseen vaikuttavat perustarpeiden tyydyttyminen: kaipuu ja halu kontaktiin, läheiseen suhteeseen, mielihyvään, hellyyteen, tunneilmaisuun sekä rakkauteen. Yksilön seksuaalisuus rakentuu myös sosiaalisen vuorovaikutuksen kautta. (Sexpo-säätiö.) Seksuaalisuuden tarkka määrittely on kuitenkin hankalaa, koska se on aina sidoksissa ihmisen elämän muutoksiin ja kulttuureihin. Seksuaalisuuden yksilöllinen määrittely jääkin loppujen lopuksi ihmiselle itselleen. (Bildjuschkin & Ruuhilahti 2010: 13-15.) Seksuaalisuuden kehittymiseen kuuluu tärkeänä osana myös seksuaaliterveys. WHO on määritellyt vuonna 2002 seksuaaliterveyden seuraavasti:

”Seksuaaliterveys on ihmisen kokonaisvaltainen hyvinvoinnin tila, jonka edellytyksiä ovat positiivinen ja kunnioittava asenne seksuaalisuuteen sekä halutessa mahdollisuus nautinnollisiin ja turvallisiin kokemuksiin ilman pakottamista, syrjintää ja väkivaltaa.” (Bildjuschkin & Ruuhilahti 2010: 19-21.)

Määritelmä korostaa siis hyvinvointia eikä pelkästään terveydentilaa. Terveystilasta puhuttaessa tuleekin huomioida psyykinen, sosiaalinen, seksuaalinen, hengellinen, emotionaalinen ja fyysinen ulottuvuus. Seksuaaliterveys on näin ollen olennainen osa ihmistä, mikä tarkoittaa asiakastyössä kokonaisen ihmisen kohtaamista. Ongelmat seksuaaliterveydessä heikentävät ihmisen hyvinvointia siinä missä psyykkiset, fyysiset ja sosiaalisetkin vaivat. (Bildjuschkin & Ruuhilahti 2010: 19-21.)

Seksuaaliterveyteen kuuluu kolme perusnäkökulmaa. Ensinnäkin jokaisella tulee olla kyky nauttia ja kontrolloida omaa seksuaalisuuttaan oman etiikkansa mukaisesti. Toiseksi jokaisen tulee voida nauttia seksuaalisuudestaan ilman pelkoa häpeästä, vääristä uskomuksista ja syyllisyydestä. Kolmanneksi jokaisella tulee olla vapaus taudeista ja vajeista, jotka voivat olla esteenä hyvälle seksuaaliterveydelle. Sosiaali- ja terveysalalla seksuaaliterveyden edistämisessä on kyse ihmisen auttamisesta ja siinä, että tämä onnistuu hallitsemaan ja hyväksymään oman seksuaalisuutensa. (Virtanen 2002: 12-13.) Hyvää seksuaaliterveyttä voidaan ylläpitää vain, jos kaikkien ihmisten seksuaalioikeuksia kunnioitetaan ja suojellaan (Sosiaali- ja terveysministeriö 2007: 185). Tämän vuoksi Euroopan Unioni on vuonna 2002 laatinut laajan seksuaali- ja lisääntymisterveyden edistämisen päätöslauselman. Siinä EU:n jäsenmaita kehoitetaan muun muassa turvaamaan kansalaisten ihmisoikeudet, joihin kuuluvat myös seksuaalioikeudet. (Kosunen 2006: 12-13.)

World Association for Sexology eli Seksologian maailmanjärjestö WAS on vuonna 1999 laatinut seksuaalioikeuksien julistuksen. Terveys on universaali ihmisoikeus, joka kuuluu kaikille vapauden, tasa-arvoisuuden ja arvokkuuden tavoin. Näin ollen myös seksuaaliterveyden tulee olla perustava ihmisoikeus, joka pitää tunnustaa ja jota tulee edistää kaikissa yhteiskunnissa. Ihmisten seksuaaliterveys on tulos siitä, että seksuaalioikeudet on yhteiskunnassa tunnustettu, kunnioitettu ja edistetty. Julistukseen kuuluu useita kohtia, joissa korostetaan muun muassa vapautta, yksityisyyttä, mielihyvää, itsemääräämisoikeutta, tunteiden ilmaisua ja tasa-arvoa. Opinnäytetyön aiheen kannalta tärkeitä kohtia ovat erityisesti seuraavat kohdat: oikeus seksuaalisuutta koskevaan tieteelliseen tutkittuun tietoon sekä monipuoliseen seksuaalisuutta koskevaan opetukseen ja oikeus seksuaaliterveyspalveluihin. Näitä oikeuksia tulisi edistää yhteiskunnan kaikissa instituutioissa. (Sexpo-säätiö: seksuaalioikeuksien julistus.)

2.2 Sukupuolisensitiivisyys ja seksuaalikasvatus

Seksuaalisuuteen ja sukupuoliin liittyy erilaisia asenteita, jotka ilmenevät varsinkin siinä mitä pidetään normaalina. Historian valossa siihen ovat vaikuttaneet esimerkiksi uskonnolliset, filosofiset, psykologiset ja lääketieteelliset käsitykset. Erilaiset käsitykset normaalista ovat vuosien saatossa luokitelleet jotkin seksuaalisuuteen liittyvät asiat poikkeaviksi tai jopa sairiksi. Vaikka tietoisuus ja suvaitsevaisuus erilaisista seksuaalisuuden sekä sukupuolisuuden muodoista on lisääntynyt, niin käsitys normaalista muokkaa yhä ihmisten asenteita. (Immonen, Nissinen, Apter, Väisälä & Kaimola toim. 2006: 24-25.) Esimerkiksi seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin liittyy vielä paljon erilaisia väärinymmärryksiä sekä negatiivisia asenteita, myös sosiaali- ja opetusalan työntekijöiden keskuudessa. Useimmiten kyse on asianmukaisen tiedon puutteesta. Seksuaalinen tasavertaisuus eli SETA onkin laatinut Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriölle aiheesta tasa-arvoselonteon, joka käsittelee muun muassa sukupuolisensitiivisyyden suurempaa huomioimista koulutuksessa ja kasvatuksessa. (Lehtoranta 2010.) Sosionomin ammattitaitoon kuuluu tasa-arvoinen ja ymmärtäväinen suhtautuminen asiakkaisiin. Tämä edellyttää kykyä sukupuolisensitiiviseen lähestymistapaan.

Sukupuolisensitiivisyydellä tarkoitetaan sukupuolinäkökulman huomioimista omassa toiminnassa ja niitä tiedostamattomia asenteita sekä tekijöitä, jotka vaikuttavat suhtautumisessa eri sukupuoliin (Heikkinen, Juutilainen, Korhonen, Haataja, Luokkanen, Toiviainen & Perttu 2007: 5). Käytännössä tämä tarkoittaa omien asenteiden, uskomusten ja arvojen tiedostamista sekä kriittistä arviointia. Sukupuolisensitiivisyys on myös tasa-arvoisten mahdollisuuksien luomista ja vallitsevien sukupuolikäsitysten tuntemista. Sukupuolisensitiivisyys tulee ottaa huomioon kaikilla yhteiskunnallisilla tasoilla todellisen sukupuolten tasa-arvon saavuttamiseksi. (Tyttyjen talo: sukupuolisensitiivisyys.) Sukupuolisensitiivisyyden huomioiminen on myös oleellinen osa seksuaalikasvatusta. World Association for Sexual Health eli Seksuaaliterveyden maailmanjärjestö on määritellyt seksuaalikasvatuksen seuraavasti:

”Seksuaalikasvatuksella tarkoitetaan seksuaalisuuden kognitiivisen, emotionaalisen, sosiaalisten, vuorovaikutteisten fyysisten näkökohtien oppimista.”
(Maailman terveysjärjestö, Euroopan aluetuimisto & BZgA 2010: 19.)

Lasten ja nuorten näkökulmasta sen on tarkoitus suojella ja tukea seksuaalista kehitystä. Kaikilla lapsilla ja nuorilla on oikeus saada asianmukaista seksuaalikasvatusta, joka sopii heidän ikäänsä. Seksuaalikasvatuksella lapset ja nuoret saavat tietoa, taitoa sekä positiivisia arvoja, joiden avulla he voivat tehdä elämänlaatuaan parantavia valintoja. Tämä taas kehittää yhteiskuntaa oikeudenmukaisempaan ja myötätuntoisempaan suuntaan. (Maailman terveysjärjestö, Euroopan aluetuimisto & BZgA 2010: 19.) On kuitenkin huomioitava, että seksuaalikasvatuksen antaminen ei rajoitu pelkästään lapsiin ja nuoriin. Seksuaalikasvatusta voi olla osa

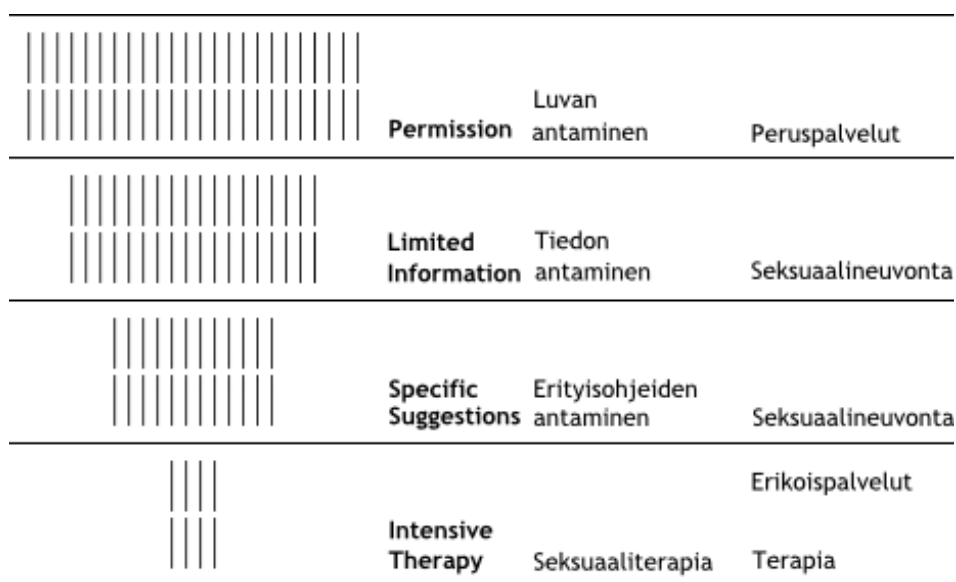
esimerkiksi aikuisten seksuaalineuvonta tai -terapiaprosessia. Seksuaalikasvatukseen kuuluu lisääntymisterveyden lisäksi seksuaalisen- ja sukupuolisen moninaisuuden huomioiminen. Siinä on tärkeintä huomioida, että asiakas määrittelee itse oman seksuaalisuutensa tai sukupuoli-suutensa. Usein ammatillisuuteen ajatellaan kuuluvan neutraali suhtautuminen asiakkaaseen. Seksuaalikasvatuksessa sukupuolisensitiivisyys ei kuitenkaan tarkoita sukupuolineutraalia asennetta, joka voi mitätöidä asiakkaan kokemuksen omasta sukupuolestaan. (Vilka 2010: 140-141.)

Moni valmistunut sosionomi on kiinnostunut työskentelemään lasten ja nuorten parissa. Näin ollen he tulevat mahdollisesti kohtaamaan tilanteita, joissa tarvitaan osaamista seksuaalikasvatuksesta. Esimerkiksi joillakin nuorisotaloilla järjestetään seksuaalikasvatusiltoja, joissa nuorten on mahdollista keskustella seksuaalisuuteen liittyvistä asioista ohjaajien kanssa. Tällöin ohjaajilla olisi tärkeää olla riittävästi tietoa hyvästä seksuaalikasvatuksesta. Voidakseen opettaa seksuaalikasvatusta lapsille ja nuorille tulisi ohjaajan olla tietoinen omista tunteistaan ja ajatuksistaan seksuaalikasvatusta kohtaan. Vaivaantuneesta tai paheksuvasta asenteesta seksuaalisuutta kohtaan tulisi päästä eroon mieluiten jo koulutuksen aikana. Näin vältetään tilanne, jossa ohjaaja opettaa mahdollisesti myös tiedostamattaan eteenpäin omia ennakkoluulojaan tai pelkojaan. Seksuaalikasvatuksella voi vaikuttaa ja muokata hyvin paljon lasten ja nuorten käsityksiä sekä ymmärrystä seksuaalisuudesta. Auktoriteettiasemassa olevien ohjaajien tulisi tiedostaa seksuaalikasvatuksessa annettujen mielikuvien vaikutus lapsiin ja nuoriin: nuorena sisäistetyt käsitykset saattavat vaikuttaa seksuaalisuuteen ja ihmissuhteisiin vielä aikuisiässäkin. (Immonen, Nissinen, Apter, Väisälä & Kaimola toim. 2006: 24-25.)

2.3 PLISSIT- malli

PLISSIT- malli on Jack Annonin 1970-luvulla kehittämä tapa jäsentää seksologiaan liittyvän toiminnan eri tasoja: peruspalveluja, seksuaalineuvontaa ja seksuaaliterapiaa. Siihen kuuluvat käsitteet ovat oleellisia esimerkiksi seksuaaliterveydestä puhuttaessa. Mallilla voi jäsentää ensinnäkin työntekijän yksilöllisiä valmiuksia käsitellä seksuaalisuutta osana omaa työtään. Toiseksi malli sopii jäsentämään seksuaalikasvatus-, seksuaalineuvonta- ja seksuaaliterapiapalveluita opetustoimen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon kentillä. Lisäksi sillä voi jäsentää seksologisen koulutuksen tavoitteita ja sisältöjä. PLISSIT- mallissa on neljä tasoa, jotka kuvaavat seksuaalisuudessa ilmenevien ongelmien puhumisen lähestymistapoja. Samalla kuvataan seksologisen koulutuksen eri tasoja. Ensimmäinen ja toinen taso kuvaavat kokonaisuutta, joka vastaa parhaiten seksologian perusteita ja seksuaalineuvontaa. Pidemmälle mentäessä on kyse seksuaaliterapian osa-alueista. (Ilmonen & Ritamo toim. 2008: 79-81.) Toisinaan kolmas taso eli erityisohjeiden antaminen nähdään myös seksuaalineuvonnan osa-alueena. Sosionomien koulutusohjelmien perusopintoihin soveltuisivat ainakin PLISSIT-

mallin ensimmäinen ja toinen taso. On kuitenkin otettava huomioon, että valmiudet antaa seksuaalineuvontaa edellyttävät riittävää tietotasoa seksuaalisuudesta. (Immonen, Apter, Väisälä, Kaimola toim. 2006:46.) Varsinkin seksuaaliterapian tasoinen osaaminen vaatisi sekä opiskelijoilta että opettajilta vaativampaa syventymistä aiheeseen, joten siihen ei syvennytä tässä opinnäytetyössä. Kuvassa 1 on esitetty PLISSIT- malli Sexpo-säätien laatiman kaavion mukaisesti.

Kuva 1: PLISSIT- malli (Ryynänen 2010 Sexpo-säätio)

2.3.1 Seksuaalineuvonta ja seksuaaliterapia

Seksuaalineuvojan työ on asiakkaan auttamista löytämään seksuaalisuuteen liittyviin ongelmiin uusia näkökulmia ja tietoja. Neuvojan kuuluu tarvittaessa osata ohjata asiakas tarpeellisiin toimiin ongelmien ratkomiseksi. Asiakkaan tulisi lisäksi oppia työstämään ongelmiaan neuvonnan avulla myös jatkossa. Seksuaalineuvonta ei kuitenkaan ole ensisijaisesti neuvojen antamista, vaan pikemminkin kuuntelua ja muutosten mahdollistamista. Neuvonnassa asiakkaalla on lupa puhua ja ilmaista tunteitaan. Työntekijän tulee siksi olla luotettava ja kunnioittaa asiakkaan erilaisuutta. Neuvontatyössä pyritään asiakkaan vahvistamiseen dialogin, ymmärryksen, rehellisyyden ja kunnioituksen avulla. Seksuaalineuvonta sijoittuu PLISSIT- mallissa kahden ensimmäisen tason eli luvan antamisen ja tiedon antamisen alueelle. (Nissinen 2010.)

Seksuaaliterapia sijoittuu PLISSIT- mallissa erityisesti kahden viimeisen tason eli erityisohjeiden antamisen ja seksuaaliterapian alueelle. Myös aiemmat tasot sisältyvät siihen. Seksuaaliterapia voidaan määritellä yhdeksi käyttäytymistieteiden sovellukseksi. Sitä käytetään lyhyt-

terapiana seksuaalisen elämän toimintahäiriöiden hoitoon sekä parisuhde- ja perheterapiaan. Seksuaaliterapiaan hakeudutaan usein parina. (Tukiainen, Soramäki & Kontula toim. 2000: 149-151.) Tyypillisimpiä ongelmia, joihin haetaan apua seksuaaliterapiasta, ovat esimerkiksi: seksuaalisen kiinnostuksen erot, erektio-ongelmat, addiktiot, seksiin liittyvät pelot, kontaktiongelmat ja parisuhteen ongelmat (Sexpo-säätiö: palvelut: pari- ja seksuaaliterapia).

2.3.2 Luvan ja tiedon antaminen

PLISSIT- mallin ensimmäinen lähestymistapa on P (Permission) eli luvan antaminen ja salliminen. Tällä tasolla käsitellään asenteita, arvoja ja normeja. Suurin osa ihmisistä saa helpotusta ja apua ongelmiinsa jo luvan antamisesta. Helpotuksen saa siitä, että tulee hyväksytyksi sellaisena kun on ja saa luvan omaan seksuaalisuuteensa. Luvan antaminen on erityisen oleellinen sosionomien koulutuksen kannalta. Siihen kuuluu myönteinen ja salliva suhtautuminen seksuaalisuuteen sen erilaisissa ilmenemismuodoissa. Asiakas saavuttaa sanallisen ja sanattoman viestinnän kautta sellaisen tunteen, että hänen seksuaalisuuteensa liittyvät tunteet, toiminta, tarpeet, ajatukset ja fantasiat ovat luovallisia sekä tavallisia. (Ilmonen & Ritamo toim. 2008: 79-81.)

Antamalla luvan työntekijä voi määritellä monia seksuaalisuuteen liittyviä asioita normaaliksi tai epänormaaliksi. Sanaton viestintä ilmeinen, äänenpainoinen ja eleinen on hyvin vahva ilmaisumuoto, josta asiakas voi helposti tulkita miten ammatti-ihminen reagoi hänen tilanteeseensa. Asiakkaan ahdistusta voi lievittää paljon antamalla luvan puhua tai olla puhumatta seksuaalisuuteen liittyvistä asioista. (Ilmonen & Ritamo toim. 2008: 79-81.) Ammatillaisen on tärkeää kiinnittää huomiota siihen miten tämä muotoilee kysymyksensä ja puhuu erilaisista seksologian käsitteistä. Asiakkaan tulisi voida ymmärtää millaisia ilmaisuja työntekijä käyttää. Luvan antamisessa on tärkeää päästä eroon oire- sekä ongelmakeskeisyydestä ja keskittyä positiiviseen uudelleen määrittelyyn. Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi erilaisten fantasioiden normalisoivaa määrittelyä. (Ilmonen, Apter, Väisälä, Kaimola toim. 2006: 46-49.)

On kuitenkin tärkeää muistaa, että lainsäädäntö ja rajojen kunnioitus on otettava huomioon luvan antamisessa. Työntekijä ei voi antaa lupaa mihin tahansa eikä yrittää siirtää omaa arvomaailmaansa asiakkaalle. Luvan antamisella on tarkoitus lievittää asiakkaan mahdollisesti kokemaa ahdistusta, häpeää, syyllisyyttä tai turhautumista esimerkiksi ahtailta tuntuviin sukupuolirooleihin. Tavoitteena on, että asiakas löytää sekä hyväksyy oman seksuaalisuutensa ja saavuttaa seksuaalisen itsemääräämisoikeuden. (Ilmonen & Ritamo toim. 2008: 79-81.)

Toinen lähestymistapa on LI (Limited Information) eli rajatun tiedon antaminen. Se tarkoittaa

tiedon antamista juuri niistä seksuaalisuuden aiheista ja ongelmista, joista asiakkaalla on puutteelliset tiedot. Myös tiedon antaminen voi vaikuttaa paljon siihen, mitä pidetään normaalina ja hyväksyttävänä. Tämä on tärkeää huomata ensinnäkin asiakkaan kannalta, mutta myös sosiaalialan ammattilaisten koulutuksessa. Tietämättömyys ja uskomukset voivat olla haitallisia asiakkaan seksuaalisuudelle, minkä vuoksi oikean tiedon saaminen ammattilaiselta on tärkeää. Tiedon saaminen voi auttaa asiakasta pohtimaan, tunnistamaan ja nimeämään seksuaalisuutensa eri ilmenemismuotoja. Sosionomin ei kuitenkaan tarvitse tietää kaikkea seksuaalisuudesta, esimerkiksi perinnöllisyydestä. Neuvoja ja ohjeita on eritasoisia. Tärkeää on kuitenkin tietää mitkä asiat kuuluvat kenellekin ammatti-ihmiselle. Ammattilaisen olisi hyvä tuntea oman osaamisensa rajallisuus, jotta tämä osaa ohjata asiakkaan tarvittaessa erityispalveluiden puolelle kuten seksuaaliterapiaan. Tämä edellyttää työntekijältä riittävän ajan tasalla olevia perustietoja seksologiasta. (Immonen & Ritamo toim. 2008: 79-82.) Tiedon antamisessa on myös tärkeää keskittyä juuri niihin kysymyksiin, joita asiakas pohtii (Immonen, Apter, Väisälä, Kaimola toim. 2006: 52-53).

Kolmantena tasona on SS (Specific Suggestions) eli erityisohjeiden antaminen. Ohjeet voivat olla vuorovaikutukseen tai elämäntapaan liittyviä tehtäviä. IT (Intensive Therapy) eli intensiivinen seksuaaliterapia on vähiten tarvittu lähestymistapa, sillä useimmat saavat apua ongelmiinsa seksuaaliväivän tasoista. (Immonen & Ritamo toim. 2008: 79-80.) Asiakasta ei tule ohjata terapiaan ennen kuin useampi annetuista ohjeista ja tiedoista ei tuota tulosta (Immonen, Apter, Väisälä, Kaimola toim. 2006: 45).

3 Seksologisen koulutuksen kehys Suomessa

Seuraavassa kappaleessa käsitellään lyhyesti seksologisen koulutuksen taustoja 1960-luvulta 2000-luvulle. Lisäksi kartoitetaan seksologian koulutuksen kehystä Suomessa ja seksologian Pohjoismaista koulutusmallia. Koulutus on jakautunut monien eri toimijoiden kesken. Näistä toimijoista Jyväskylän ammattikorkeakoulu on ollut ammattikorkeakouluista seksologisen koulutuksen edelläkävijä (Jyväskylän ammattikorkeakoulu 2011). Kappaleessa esitellään myös Seksuaaliterveyden edistämisen verkko-opintoja.

3.1 Pohjoismainen seksologian koulutusmalli

Nordic Association for Sexology eli NACS on Pohjoismaiden ministerineuvoston rahoituksella laadittu seksologian kolmiportainen koulutusmalli, jota myös Suomi on ollut mukana laatimassa. Malli on hyväksytty vuonna 1999. NACS:n tavoitteena on: yhdenmukaistaa Pohjoismaisen koulutusten sisältöjä, mahdollistaa opintojen suorittaminen kaikissa

Pohjoismaissa ja luoda nimikkeiden auktorisointijärjestelmä kaikille koulutetuille. NACS muodostuu kolmiportaisesta mallista: perustaso, neuvontakoulutus ja kliininen seksologian erikoisasiantuntijan koulutus. (Ryttyläinen yms. 2008: 32.) Suomessa perustaso on 10-15 opintopistettä, seksuaalineuvojakoulutus 30 opintopistettä ja kliininen seksologia 60 opintopistettä. The Nordic Association for Clinical Sexology eli NACSAC koskee seksuaaliterapeuttien, kliinisten seksologien ja seksuaalipedagogien auktorisointia. Sen sijaan NACS Authorization Committee for Sexual Education and Science eli NACSES- auktorisointi koskee niitä, jotka eivät tee kliinistä työtä. Tämä sisältää seksuaalikasvattajat, seksuaaliterveyden edistäjät ja seksuaalitutkijat. Suomessa on mahdollista hakea pohjoismaisia NACS- auktorisointeja sekä kotimainen auktorisointi seksuaalineuvojaksi Suomen Seksologiselta seuralta. (Suomen Seksologinen Seura ry.)

3.2 Seksologisen koulutuksen taustoja

Seksuaalisuus on ollut pitkään tabu sosiaali- ja terveysalalla. Seksologian ja seksuaaliterveyden koulutus on tullut Suomeen erilaisten järjestöjen ja kirkon toimintaan liittyvänä osana. Ajan myötä monet eri yhteiskunnalliset ilmiöt ovat tuoneet muutoksia koulutukseen. Ensinnäkin 1960-luvulla ehkäisytabletit tulivat markkinoille, mikä sysäsi liikkeelle vapautuneemman suhtautumisen seksuaalisuuteen. Vuonna 1969 perustettiin Seksuaalipoliittinen yhdistys SEXPO ry ajamaan tasapainoista sukupuolielämää yhteiskunnassa. 70-luvulla naisille tuli mahdollisuus raskauden keskeytykseen. 1972 tuli voimaan tärkeä kansanterveyslaki, joka asetti kunnille velvoitteen ehkäisyneuvontaan. Myös koulutuksessa painotettiin terveydenhuollon henkilökunnan kykyä antaa ehkäisyneuvontaa. Tällöin myös ihmissuhde ja sukupuolikasvatus jäivät terveydenhuollon vastuulle. 1974 perustettiin Seksuaalinen tasavertaisuus eli SETA ry edistämään etenkin seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen asemaa Suomessa. (Ryttyläinen yms. 2008: 8-9.)

1980-luvun koulutusta leimasi AIDS ja sen ennaltaehkäisy. Tällöin käytiin paljon keskusteluja seksuaalipolitiikasta, seksuaalisesta häirinnästä ja seksuaalietiikasta. Terveydenhuollossa sukupuolikasvatuksesta ja seksuaalineuvonnasta tuli osa asiakkaiden ja potilaiden kokonaisuhoitoa. Myös henkilöstön koulutukseen ja työhönsäätelyyn alettiin kiinnittää enemmän huomiota. Nuorten asenteita, tietoja ja käytöstä seksuaalisuuden alueella tutkittiin 80-luvulla entistä enemmän. 90-luvulla laman seurauksena opetuksesta tuli paikallisempaa opetustoimissa sekä sosiaali- ja terveydenhuollossa. Tämä loi alueellista eriarvoisuutta esimerkiksi opiskelijoiden terveydenhuollossa. 1997 perustettiin Suomen Seksologinen Seura ry, joka kehittää seksologian asiantuntijuutta Suomessa ja edistää seksuaaliterveyttä. 2000-luvulla seksuaalisuuden voidaan sanoa yhdenvertaistuneen: seksuaalivähemmistöt ovat vuodesta 2002 saaneet rekisteröidä parisuhteensa ja vuoden 2004 yhdenvertaisuuslaki herätti

keskustelua sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen asemasta Suomessa. (Ryttyläinen yms. 2008: 8-9.)

70-luvulta alkaen seksuaaliopetus on kuulunut peruskoulun opetusohjelmiin. 90-luvun alun laman jälkeen opetus kuitenkin vähentyi huomattavasti. Tilanne kohentui vasta kun 2004 terveystiedosta tuli pakollinen oppiaine peruskouluun ja lukioon. (Ryttyläinen yms. 2008: 8-9.) Marraskuussa 2010 Maailman aids-päivän toimikunta teetti Taloustutkimuksella kyselyn suomalaisten hiv-tiedoista. Tutkimuksen 1006 vastaajasta suurin osa oli 20-29-vuotiaita miehiä ja naisia. Kyselystä kävi ilmi, että kyseisen ikäluokan edustajilla on erittäin puutteelliset tiedot hiv:stä ja muista sukupuolitaudeista. Esimerkiksi noin puolet vastaajista oletti virheellisesti, että hiv tarttuu hyönteisen pistosta. (Maailman aids-päivä 2010.) Eräänä syynä tiedonpuutteeseen voi olla 90-luvun laman vaikutus seksuaaliopetukseen kouluissa. Esimerkiksi tämän opinnäytetyön kyselyyn vastanneista enemmistö on 20-29-vuotiaita miehiä ja naisia, joista osa ei ole saanut peruskoulussa ja lukiossa 2004 pakolliseksi tullutta terveystiedon opetusta. He ovat olleet peruskoulussa ja lukiossa juuri silloin, kun seksuaaliopetusta on vähennetty kouluissa laman seurauksena. Tämä on saattanut vaikuttaa heidän tietotasoonsa seksuaali- ja lisääntymisterveydestä.

3.3 Seksologisen koulutuksen järjestäjät Suomessa

Ensimmäisiä asiantuntijakoulutuksia oli järjestämässä 70-luvulla Seksuaalipoliittinen yhdistys SEXPO ry eli nykyinen Sexpo-säätiö. Myöhemmin koulutuksia ovat järjestäneet esimerkiksi Väestöliitto, Suomen Perheterapiayhdistys ry, HYKS:in psykiatrian klinikka, A-klinikkasäätiö ja Lääkintähallitus. Eripituiset koulutukset vastaavat seksuaalineuvojan ja seksuaaliterapeutin osaamista. Koulutuksissa oli vuoteen 2002 mennessä ollut yhteensä noin 500-700 osallistujaa. (Ryttyläinen yms. 2008: 14-15 & 29-30.) Myös muutamat ammattikorkeakoulut ovat järjestäneet seksologian opintokokonaisuuksia. Esimerkiksi Hämeen, Rovaniemen, Turun, Oulun, Satakunnan, Pirkanmaan ja Metropolian ammattikorkeakoulussa sekä Turun kesäyliopistossa on järjestetty eripituisia seksologiaa käsitteleviä opintokokonaisuuksia. (Suomen Seksologinen Seura ry.)

1990-luvulta lähtien ammattikorkeakouluista tärkein seksologian ja seksuaaliterveyden opettamisen edistäjä on ollut Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Siellä on järjestetty muun muassa seksuaalineuvojakoulutusta ja seksologian ammatillisia erikoistumisopintoja eli seksuaaliterapiakoulutusta. Koulutuksiin on osallistunut opiskelijoita sosiaali- ja terveysalalta sekä opetus- ja kasvatusalalta. (Ryttyläinen yms. 2008: 14-16.) Korkeakoulujen arviointineuvosto onkin valinnut Jyväskylän ammattikorkeakoulun seksuaaliterveyden koulutuksen laatuyksiköksi vuosille 2011-2012 (Jyväskylän ammattikorkeakoulu 2011).

3.4 Seksuaaliterveyden edistämisen verkko-opinnot

Ammattikorkeakoulujen seksologian opetus keskitettiin 2000-luvulla virtuaaliseen opiskeluun laatimalla Virtuaaliammattikorkeakoulun sivuille seksuaaliterveyden verkko-opetusmateriaali. Kyseinen aineisto löytyy Virtuaaliammattikorkeakoulun sivuilta nimellä Seksuaaliterveyden edistäminen ja sitä voi hyödyntää niin verkko-opinnoissa, kuin lähiopetusmateriaalina. Aineisto on koottu Stakesin Perhesuunnittelu 2000-hankkeen aikana. Aineisto on tuotettu Sosiaali- ja terveysministeriön tuella seksuaaliterveyden opetuksen laadun parantamiseksi ja yhtenäistämiseksi. Kokonaisuudesta voi saada yhteensä 15 opintopistettä ja se koostuu seuraavista teemoista: seksuaalisuuden historia, kulttuuri ja käsitteistö, elämänmittainen seksuaalisuus, seksuaalisuus asiakastyön näkökulmasta, seksuaalinen väkivalta ja kaupallinen seksi. Opinnot vastaavat seksologian perusteita tai seksuaalineuvojakoulutusta. (Ryttyläinen, Valkama, Blek & Ritamo toim. 2008: 9 & 17.)

Ensimmäinen opintojakso käsittelee siis seksuaalisuuden historiaa, kulttuuria ja käsitteistöä. Opiskelija oppii käyttämään seksologian peruskäsitteistöä kuten seksuaaliterveys ja lisääntymisterveys. Tärkeänä osana opintojaksoa ovat myös seksuaalisuuden eri ulottuvuudet: biologinen, psyykinen, eettinen ja kulttuurinen ulottuvuus. Toinen osa opintokokonaisuutta on elämänmittainen seksuaalisuus. Sen pohjalta opiskelijan tulisi ymmärtää seksuaalisuuden merkitys voimavarana ihmisen elämänkaaren aikana ja oppia erilaisia menetelmiä, joilla edistetään seksuaaliterveyttä. Kolmas opintojakso käsittelee seksuaalisuutta asiakastyön näkökulmasta, mikä on erittäin oleellinen osa sosionomin ammattitaitoa ajatellen. Sen aikana opiskelijan tulisi oppia refleктоimaan omia asenteitaan, tunteitaan ja käsityksiään seksuaalisuutta kohtaan. Lisäksi opiskelijan tulisi tuntee yleisimpiä seksuaalisuuteen liittyviä toimintahäiriöitä ja muita ongelmia, jotta tämä osaa ohjata asiakkaan oikean avun luo. Tämän opintojakson perusteella opiskelija oppii siis perusteita, joita tarvitaan seksuaalisuuden kohtaamiseen asiakastyössä. (Mattila 2009.)

Neljäs opintojakso käsittelee seksuaalista väkivaltaa ja kaupallista seksiä ja etenkin sitä, miten ammattilaisen tulisi niihin suhtautua. Opintokokonaisuuden viimeinen teema on seksuaaliterveyden perusteet. Se käsittelee lyhyesti kaikkia edellä esiteltyjä opintojaksoja. Jokainen opintojakso on laajuudeltaan 3-4 opintopistettä. Opettajien on lisäksi mahdollista saada käyttöönsä seksuaaliterveyden opettamisen opas, jossa esitellään verkko-opettamiseen ja seksuaaliterveyden edistämiseen liittyviä pedagogisia ohjeita. (Mattila 2009.)

4 Eettisyys ja seksuaalisuuden kohtaaminen asiakastyössä

Tässä kappaleessa tarkastellaan eettisyyttä opinnäytetyön teemojen mukaisesti. Ensinnäkin

on tärkeää tuoda esille sosiaali- ja rikosseuraamusalaan liittyviä yleisiä eettisiä periaatteita. Asiakkaan kohtaamiseen liittyviä etiikka on myös hyvä nostaa esille. Sosionomien kyky asiakkaan kokonaisvaltainen kohtaamiseen on yksi tärkeimpiä perusteluja sille, miksi myös seksologian tulisi olla osa sosionomien koulutusta. Näin ollen kappaleessa on käsitelty asiakkaan ja työntekijän oman seksuaalisuuden kohtaamista osana ammatillisuutta. Lopuksi pohditaan lyhyesti opiskelijoiden oikeutta ammattitaitoa tukevaan opetukseen.

4.1 Yleiset eettiset periaatteet

Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry:n ammattieettinen lautakunta on laatinut sosiaalialan ammattieettiset ohjeet. Kyseisiä ohjeita tulisi noudattaa kaikissa tilanteissa. Lähtökohtana asiakkaan kohtaamiselle on oltava ihmisoikeudet, jotka sosiaali- ja rikosseuraamusalan ammattilaisen on hyväksyttävä ja siten puolustettava. Asiakas tulee kohdata kokonaisvaltaisesti kaikilta elämänalueiltaan osana ympäröivää yhteisöään ja yhteiskuntaa. Sosionomien velvollisuus on edistää oikeudenmukaisuutta yhteiskunnassa ja asiakkaan elämässä. Syrjintää ikään, kulttuuriin, sukupuoleen, siviilisäättyyn, yhteiskunnalliseen tai taloudelliseen asemaan, poliittisiin mielipiteisiin, ihonväriin, rotuun tai muihin ominaisuuksiin, sukupuoliseen suuntautumiseen, uskontoon tai muuhun vakaumukseen perustuen on estettävä ja vältettävä kaikissa olosuhteissa. (Talentia ry 2005: 7-9.) Kuten aiemmin todettiin, seksuaaliterveys kuuluu ihmisoikeuksiin. Näin ollen syrjinnänvastaisuus ja oikeudenmukaisuuden periaate sisältyy myös asiakkaan kohtaamiseen seksuaalisena yksilönä.

4.2 Asiakkaan kohtaaminen

Asiakkaan arvokas kohtaaminen edellyttää sosionomilta laaja-alaista arvo-osaamista. Sosionomin on tärkeää tunnistaa kuinka kulttuuriset, yhteiskunnalliset, taloudelliset, rakenteelliset ja poliittis-hallinnolliset tekijät vaikuttavat asiakkaan kohtaamiseen. Ammattilaisen tulisi myös osata reagoida näihin tekijöihin. Mikäli nämä tekijät jäävät tunnistamatta, voi asiakkaan kokonaisvaltainen kohtaaminen jäädä vajaaksi. Jokainen asiakas tulisi nähdä ainutlaatuisena. Tämän kunnioittaminen ja tunnistaminen on myös edellytyksenä sille, että asiakas kokee tullessa kohdatuksi kokonaisvaltaisesti. (Laitinen, Kempainen & Pohjola toim. 2010: 138-139 & 153.)

Perusajatuksena sosionomin työssä tulisikin olla, että vaikka työntekijällä on paljon oman alansa erityistietoa, tulisi asiakassuhteen olla kuitenkin dialoginen. Lähtökohtaisesti kummallakin osapuolella on asiantuntijatietoa, joka ei ole tärkeämpää kuin toinen. Asiakkaan ja työntekijän yhteistyösuhdetta kuvaakin vastavuoroisuus. Se on parhaimmillaan eräänlainen

vuorovaikutuksellinen kehitysprosessi, jossa molemmat ovat antajina ja saajina. Asiakas tulee nähdä oman elämänsä asiantuntijana, joten hänen on tärkeä saada kertoa oma näkökulmansa asiastaan. Näin työntekijä voi nähdä asiakkaan tilanteen ainutlaatuisuuden ja käsitellä mahdollisia arvokonflikteja myös asiakkaan näkökulmasta. Tämä onnistuu hyväksymällä asiakkaastaan myös se puoli, jota ei itse ymmärrä tai tunne. Tavoitteena tulisi olla yhteistyösuhde kahden tasa-arvoisesti keskustelevan ihmisen välillä eikä asiantuntija - asiakas -mallin mukaan. (Juhila 2006: 137-142 & 175 & 251.)

4.3 Seksuaalisuuden kohtaaminen

Asiakkaan kokonaisvaltainen kohtaaminen koetaan tärkeänä tavoitteena sosionomien asiakastyössä. Tästä tavoitteesta jää kuitenkin usein puuttumaan seksuaalisuuden alue, josta ei puhuta eikä sitä tutkita samanveroisesti muihin elämänlaatua parantaviin tekijöihin verrattuna. Asioiden esille ottaminen jää usein asiakkaiden omalle vastuulle, vaikka vastuu seksuaalisuuden puheeksi ottamisesta tulisi olla ammattilaisella. (Immonen, Apter, Väisälä & Kaimola toim. 2006: 43.)

Sosiaali- ja rikosseuraamusalan asiakkaiden seksuaalisuuden kohtaaminen voi olla haastavaa joillekin työntekijöille. Opitut ajatus- ja käyttäytymismallit seksuaalisuuden normeista voivat vaikuttaa kykyyn kohdata asiakas myös seksuaalisena yksilönä. Pulmia voi syntyä myös siitä, että miten asiakkaan subjektiivinen eli sisäinen kokemus seksuaalisuudesta kohtaa työntekijän objektiivisiin eli ulkoisiin havaintoihin perustuvan kokemuksen. Sisäisiä kokemuksia ja tunteita ei pysty tavoittamaan kokonaan pelkällä ulkoisella havainnoinnilla. Työntekijällä ei siksi ole koskaan oikeutta mitätöidä asiakkaan kokemusta ja tunnetta itsestään. Sukupuolten ja seksuaalisuuden moninaisuus, identiteettien jatkumo sekä vaihtuvuus ovat niitä haasteita, joita sosiaalialan työntekijän tulisi kyetä tunnistamaan ammatillisessa kohtaamisessa. Kohtaamisessa hämmennystä voi tuottaa asianomaisten tiedon puute, erilaiset arvot ja arvostuksen puute. Luonnollisesti jokainen haluaa kuitenkin tulla kohdatuksi kunnioitettuna ja omana itsenään riippumatta omaksi koetusta sukupuolesta, seksuaalisuudesta, identiteetistä tai elämäntilanteesta. Lisäksi on tärkeää muistaa, että ammatillisessa kohtaamisessa myös työntekijän oma sukupuoli ja seksuaalisuus ovat merkityksellisiä. (Vilkka 2010: 85-86.)

4.4 Oman seksuaalisuuden kohtaaminen

Seksuaalisuuden puheeksi ottaminen ja siitä avoimesti keskusteleminen edellyttävät oman seksuaalisuuden läpikäymistä. Eli omien ajatusten, kokemusten, viitekehyksien, historian, tunteiden, ilojen ja surujen pohdintaa. Tätä pohdintaa tulisi tehdä useammin kuin kerran,

koska muutokset elämässä vaikuttavat myös käsityksiimme seksuaalisuudesta. Erilaiset tapahtumat, kokemukset ja tunteet muovaavat ihmisen ajattelua sekä toimintaa päivittäin. Yksilön seksuaalisuus heijastaa useimmiten sitä yhteiskuntaa ja ympäristöä, jossa ihminen elää. (Bildjuschkin & Ruuhilahti 2010: 24.)

Omien arvojen kohtaaminen voi tuntua hankalalta tai jopa pelottavalta. Itsensä kohtaaminen voi pakottaa haastamaan opitun kulttuurin, arvot, normit, kasvatuksen ja opetuksen sisällöt. Tällainen kriittisyys voi vahvistaa ammatti-identiteettiä ja kehittää ammattitaitoa. Kohtaaminen auttaa valitsemaan niitä arvoja, joista haluaa pitää kiinni. Se mahdollistaa myös luopumisen itseään kuormittavista ja epäsovivista arvoista sekä asenteista. (Bildjuschkin & Ruuhilahti 2010: 24.) Omia arvoja, asenteita ja ennakkoluuloja pohditaan sosionomin opintojen aikana erilaisten asiakasryhmien kuten maahanmuuttajien näkökulmasta. Tällaiseen tärkeään tarkasteluun on hyvä olla lisänä oman seksuaalisuutensa kohtaaminen. Työntekijällä tulee olla myönteinen kuva seksuaalisuudesta voidakseen kohdata asiakas myös seksuaalisena yksilönä ja hyväksyä tämä sellaisenaan. Tämä lähtee myönteisestä suhtautumisesta omaan seksuaalisuuteen. (Immonen, Apter, Väisälä, Kaimola 2006: 43.)

4.5 Opiskelijan oikeus ammattitaitoa kehittävään opetukseen

On tärkeää tuoda myös esille opiskelijoiden oikeus saada opetusta, joka tukee heidän ammatillisuuttaan. Annukka Liikanen pohtii pro gradu-tutkielmassaan ammattikorkeakoulujen koulutuksen tasoa ja muun muassa sosionomien ammattitaitoa. Tekemissään haastatteluissa käy ilmi, että sosionomien kuva sosiaalityöstä on laaja. Kuitenkin varsinainen oppiminen tapahtuu myöhemmin työelämässä ja työharjoitteluiden aikana. Työn teorian ja käytännön yhdistäminen ei toisin sanoen toimi koulutuksessa kunnolla. Teorian osaamista tulisi kehittää muun muassa lasten- ja nuortenhuollossa, päivähoidossa ja vammaistyössä. (Liikanen 2002: 2-3.) Näihin asiakasryhmiin liitetään usein myös paljon seksuaalisuuteen liittyviä tabuja ja ennakoasenteita, joita olisi tärkeää avata ennen työelämään menoa.

Sosionomeilla tulisi olla seksologiaan liittyvää osaamista, koska tulevaisuudessa seksuaaliohjauksen ja seksuaalineuvonnan tarve tulee muuttumaan. Tarvetta voi tarkastella erilaisten asiakasryhmien näkökulmasta. Ensinnäkin nuorten miesten seksuaalineuvontaan ja -kasvatukseen tulisi panostaa enemmän. Aihe on ollut esillä useissa seksuaaliterveyden edistämiseen liittyvissä ohjelmissa. Miesten tiedon tarve seksuaalisuudesta on jäänyt taka-alalle, kun seksuaaliterveyteen liittyvät palvelut ovat pääasiassa muotoiltu naisten näkökulmasta. Lisäksi seksuaalineuvonnan tarpeeseen yhteiskunnassa tulevat vaikuttamaan väestön ikääntyminen, monikulttuurisuuden lisääntyminen sekä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen tuki- ja palveluiden tarve. (Kosunen 2006: 24-25.) Ilman asianmukaista koulutusta seksuaalisuudesta

valmistuvilla sosionomeilla ei ole riittäviä valmiuksia kohdata edellä mainittuja haasteita työelämässä.

Opiskelijoilla tulee olla oikeus ammattitaitoon kuuluvien perustietojen hallintaan sillä perusteella, että heidät on hyväksytty kouluunsa opiskelijoiksi. Seksuaalisuuden perustietoja ei tule oppia vasta työelämässä. Seksuaalisuuden kohtaaminen asiakastyössä ja seksologian perustiedot sijoittaminen osaksi sosionomien koulutusta on siis sekä asiakkaiden että opiskelijoiden kannalta oikeudenmukaista. Sosionomien seksologian osaamisen kehittäminen on myös yksi Seksuaali- ja lisääntymisterveyden edistämisen toimintaohjelman kehittämistavoitteista (Kosunen 2006: 33).

5 Sosionomien koulutusohjelmien sisältö

Laurea-ammattikorkeakoulun sosiaalialan koulutusohjelmissa voi opiskella Hyvinkään, Tikkurilan ja Otaniemen paikallisyksiköissä. Rikosseuraamusalan nuorten koulutusohjelma on vain Tikkurilan paikallisyksikössä. Molemmista koulutusohjelmista tutkintonimike on sosionomi (AMK). Jokaisessa paikallisyksikössä on tarjolla sosiaalialan koulutusohjelmia niin nuorten kuin aikuistenkin tutkintona. Opetusta on myös niin suomen kuin englannin kielellä. Jokaisessa paikallisyksikössä on myös tarjolla sekä alempi sosiaalialan koulutusohjelma, että ylempi sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyössä keskitytään 3,5 vuotta kestäväan alempaan sosionomin tutkintoon johtavaan koulutukseen, joka on yhteensä 210 opintopistettä. (Laurea-ammattikorkeakoulu opinto-opas.)

Laurea-ammattikorkeakoulun eri paikallisyksiköiden sosionomien koulutusohjelmissa on paljon yhteneväisyyksiä, mutta myös jonkin verran eroja. Ensinnäkin vuonna 2008 aloittaneiden opiskelijoiden opetussuunnitelmat ovat hyvin samankaltaisia, mutta niiden toteutuksessa on eroja paikallisyksiköittäin. Opettajilla on mahdollisuus vaikuttaa opintojaksojen sisältöön, mikä myös tuo eroja opintojaksojen toteutukseen. Jokaisessa paikallisyksikössä voi sosionomin tutkinnon ohella suorittaa lastentarhaopettajan pätevyuden sisällyttämällä sosiaalialan tutkintonsa 60 opintopistettä varhaiskasvatuksen ja sosiaalipedagogian opintoja. Hyvinkäällä painotetaan varhaiskasvatusta sekä syrjäytymisen ehkäisyä mielenterveys-, kriisi-, päihde- ja lastensuojelutyössä. Otaniemen paikallisyksikössä korostetaan lasten ja perheiden tukemista, sekä aikuissosiaalityötä ja virtuaalipalveluiden kehittämistä. Tikkurilassa voi syventyä lapsi- ja perhetyöhön, aikuissosiaalityöhön ja luoviin menetelmiin osallistumisen keinoina. Tikkurilan rikosseuraamusalan koulutusohjelmassa opetus keskittyy hyvinvointiin ja turvallisuuteen. (Laurea-ammattikorkeakoulu opinto-opas.)

Laurea-ammattikorkeakoulun tavoitteiden mukaan sosiaalialan koulutusohjelmasta valmistuvista sosionomeista tulee sosiaalialan ammattilaisia, joiden tuleva työkenttä on hyvin laaja. Sosionomi voi valmistumisen jälkeen työskennellä julkisella, yksityisellä ja kolmannella sektorilla. Heidän koulutukseensa kuuluvat esimerkiksi vuorovaikutustaidot, empaattisuus, vastuullisuus, kyky kohdata asiakas kokonaisvaltaisesti ja kriittisyys yhteiskunnallista epäoikeudenmukaisuutta kohtaan. Osaaminen perustuu yhteiskunta- ja käyttäytymistieteelliseen teoriapohjaan. Menetelmällisissä lähtökohdissa korostuvat sosiaalityö, sosiaalipedagogiikka sekä luova ja toiminnallinen orientaatio. Tärkein ydinosaaminen muodostuu seuraavista osa-alueista: eettisyys sosiaalityössä, sosiaalialan asiakastyö, sosiaalialan palvelujärjestelmäosaaminen, yhteiskunnallinen analyysityö, kehittämis- ja johtamisosaaminen sekä yhteisöllinen ja yhteiskunnallinen vaikuttaminen. (Laurea-ammattikorkeakoulu opinto-opas.)

Rikosseuraamusalan koulutusohjelmasta valmistuneet sosionomit sijoittuvat rikosseuraamusalan esimies- ja asiantuntijatehtäviin esimerkiksi kriminaalihuoltoon ja vankeinhoitoon. Koulutusohjelma on ainutlaatuinen Suomessa. Myös rikosseuraamusalan sosionomi voi työskennellä julkisella, yksityisellä ja kolmannella sektorilla. Opetuksessa käsitellään sosiaalipoliittisia, kriminologisia sekä sosiaali- ja päihdetyön opintokokonaisuuksia. Rikosseuraamusalan sosionomin erityisosaamiseen kuuluu muun muassa yhteiskunta-, käyttäytymis- ja oikeustieteellisen tiedon hallinta. Koulutusohjelmasta valmistuneiden sosionomien tulee hallita uusintarikollisuutta vähentäviä työmenetelmiä ja tunnistaa rikollisuuden syitä, seurauksia ja yhteiskunnallisia vaikutuksia. (Laurea-ammattikorkeakoulu opinto-opas.)

6 Opinnäytetyön tavoitteet ja tutkimusongelmat

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on ollut selvittää Laurea-ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijoiden mahdollinen tarve saada asianmukaista opetusta seksologiasta osana koulutustaan. Lisäksi tavoitteena oli, että työn tuloksia voitaisiin hyödyntää Laurea-ammattikorkeakoulun opetussuunnitelmien kehittämisessä. Aineisto koostuu Laurea-ammattikorkeakoulussa vuonna 2008 aloittaneiden eli kolmannen vuoden sosionomiopiskelijoiden vastauksista sähköiseen kyselylomakkeeseen sekä sosionomiopiskelijoiden opetussuunnitelmista. Opinnäytetyössä haettiin siis vastauksia seuraaviin tutkimusongelmiin:

1. Ovatko sosionomiopiskelijat saaneet koulutusta seksologiasta koulutuksensa aikana?
2. Kokevatko kolmannen vuoden sosionomiopiskelijat, että sosiaali- ja rikosseuraamusalan koulutusohjelmissa on tarvetta saada koulutusta seksologiasta ja sen eri osa-alueista?

7 Opinnäytetyön toteuttaminen

Opinnäytetyön kyselyn aineistonkeruu toteutettiin yhteistyössä Laurea-ammattikorkeakoulun kanssa. Laurea-ammattikorkeakoulun edustajan kanssa tehtiin myös yhteistyösopimus (Liite 1). Tutkimuslupahakemus lähetettiin ja saatiin Laurea-ammattikorkeakoulun tutkimuspäällikkö Petteri Ikoselta. Työn aineistonkeruu toteutettiin lähettämällä sähköinen kyselylomake Laurean eri toimipisteiden kolmannen vuoden sosionomiopiskelijoille. Lisäksi tutustuttiin sosionomiopiskelijoiden opetussuunnitelmiin.

7.1 Kysely aineistonkeruun menetelmänä

Sähköisestä kyselylomakkeesta saatujen aineistojen analysointi on enimmäkseen kvantitatiivista eli määrällistä tutkimusta, jossa sovelletaan tilastollisia menetelmiä. Kyselylomaketta käytetään mittauksen välineenä, jota voidaan soveltaa yhteiskunta- ja käyttäytymistieteellisissä tutkimuksissa sekä mielipidemittauksissa, katukyselyissä, soveltuvuustesteissä ja palautemittauksissa. Erona haastattelututkimukseen on se, että lomakkeen on toimittava sellaisenaan ilman haastattelijaa ja tarkentavia kysymyksiä. Mittareina kyselytutkimuksessa käytetään kysymyksiä ja väitteitä. Niiden laatimiseen liittyy haasteita, jotka ovat sekä tilastollisia että sisällöllisiä. Kysymykset esitetään lomakkeessa sanallisessa muodossa, mutta vastaukset annetaan pääasiassa numeerisesti. Lomakkeen suunnittelussa on pyrittävä huolellisuuteen, koska saatuihin vastauksiin on mahdotonta tehdä muutoksia. Kyselylomakkeeseen perustuvan tutkimuksen onnistuneisuus riippuu siis paljolti lomakkeesta. (Vehkalahti 2008: 11-13 & 17-20.) Koska opinnäytetyössä keskityttiin vain tiettyyn ajankohtaan, niin kyseessä oli poikkileikkaustutkimus (Heikkilä 2004: 15). Näin ollen tutkimuksella pyritään kartoittamaan vain vuonna 2008 aloittaneiden opiskelijoiden kokemuksia.

Laurea-ammattikorkeakoulun kolmannen vuoden sosionomiopiskelijoille lähetetystä kyselylomakkeesta saatu aineisto on harkinnanvarainen näyte perusjoukosta. Kokonaistutkimuksessa tutkittaisiin koko perusjoukko, eli tässä tapauksessa kaikki Laurea-ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijat. (Heikkilä 2008: 33.) Harkinnanvaraisesta näytteestä on kyse, kun tarkasteluun on tietoisesti valittu vain kolmannen vuoden sosionomiopiskelijat. Kun päätetään etukäteen kenelle vastaajille kysely suunnataan, satunnaisuuden asetelma poistuu. Tällöin ei voida puhua otannasta. Harkinnanvaraisen näytteen tuloksista tehdyt johtopäätökset rajoittuvat pääosin kyselyyn vastanneisiin. (Vehkalahti 2008: 46.) Tämä tarkoittaa, ettei kolmannen vuoden opiskelijoiden vastauksia voida yleistää suoraan muihin vuosiluokkiin.

Kyselyyn valittiin vain kolmannen vuoden opiskelijoita siitä syystä, että he olivat opintojensa loppupuolella. Kolmannen vuoden opiskelijoilla oli kyselyn lähettämisen aikaan suurin osa

opinnoistaan suoritettuna. Useimmilla viimeisen vuoden opiskelijoista ei ollut opinnoista jäljellä kuin vain opinnäytetyö ja muutamia vapaasti valittavia opintoja. Näin heillä oli kattavampi kuva koulunsa koulutustarjonnasta kuin esimerkiksi ensimmäisen vuoden opiskelijoilla. Opiskelijoista rajattiin pois myös englanninkielisissä koulutusohjelmissa opiskelevat. Näin vällettiin tilanne, jossa mahdollisesti vain englantia Suomessa käyttävät opiskelijat eivät täysin ymmärrä suomeksi laadittua kyselylomaketta tai lopullista opinnäytetyötä. Vastausten luotettavuuden kannalta oli olennaista, että vastaaja ymmärtää kyselylomakkeen kysymykset ja tutkimuksen tarkoituksen. Olen itse aloittanut syksyllä 2008 opiskelijana Laurea-ammattikorkeakoulun sosiaalialan koulutusohjelmassa Tikkurilan paikallisyksikössä. Kuuluin näin ollen aineistossa käytettyyn kohderyhmään.

7.2 Kyselylomake

Opinnäytetyön kysely tehtiin Laurea-ammattikorkeakoulun omalla sähköisellä verkkolomakkeella, johon liittyy monia hyviä puolia. Sähköisellä kyselyllä voidaan kartoittaa laaja aineisto, mikä antaa hyvän yleiskuvan tutkittavasta aiheesta. Vastaukset tallentuivat suoraan sähköiseen muotoon, eikä niitä siten tarvinnut tallentaa erikseen. Tämän vuoksi verkkolomakkeiden käyttö onkin lisääntynyt paljon viime vuosina. (Vehkalahti 2008: 48.) Kyselyn laatimisessa, lähettämisessä ja käyttämisessä tulee ottaa huomioon erilaisia eettisiä asioita vastaajien näkökulmasta. Kyselyä tehtäessä on huomioitava vastaajien itsemääräämisoikeus. Kyselyyn osallistumisen tulee olla kaikille vapaaehtoista ja sen tulee perustua riittävään tietoon. Opiskelijoiden suostumus tutkimukseen on tulkittavissa siitä, että he vastasivat kyselyyn. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2009.)

Kyselylomakkeen yksittäisiä kysymyksiä ja väitteitä sanotaan myös osioiksi. Niistä muodostuvaa kokonaisuutta sanotaan mittariksi, joka mittaa toisiinsa liittyviä asioita. Kyselyn onnistuneisuuden kannalta on olennaista osioiden sisältö ja mitä niillä pyritään mittaamaan. Osiot eivät saa olla monitulkintaisia, johdattelevia tai muuten epäselviä. Osiot voidaan jakaa suljettuihin ja avoimiin. Suljetuissa osioissa vastausvaihtoehdot on esitetty valmiina kyselylomakkeessa. Suljetut osiot eivät saa olla päällekkäisiä vaan toisensa poissulkevia. Avoimissa osioissa voi sen sijaan vastata vapaasti. Suljetut osiot ovat kyselylomakkeissa yleisempiä, mutta myös avoimia käytetään täydentämään suljettuja osioita. (Vehkalahti 2008: 23-25.)

Tämän opinnäytetyön kyselyssä on käytetty sekä suljettuja että avoimia osioita. Kyselytutkimuksissa avoimilla osioilla pyritään usein suuntaamaan vastaajaan ajatuksia tutkimuskysymyksen suuntaan. Esimerkiksi tässä työssä kyselyn lopussa vastaajat saivat jättää avoimeen osioon palautetta tai kertoa seksologian opinnoistaan Laurea-ammattikorkeakoulussa. Avoimien vastausten etuna on, että niistä voi saada sellaista informaatiota, joita ei saa suljetuista osioista.

Ne voivat siis parantaa kyselyn luotettavuutta huomattavasti. Toisaalta niihin on helppo jättää vastaamatta, ja tällöin tärkeää tietoa voi jäädä saamatta. Vastaavasti suljetuilla osioilla voidaan saada sellaista tietoa, jota osa vastaajista ei osaisi tai haluaisi ilmaista kielellisesti avoimissa vastauksissa. Suljettujen vastausvaihtoehtojen antaminen siis sekä rajaa pois että mahdollistaa erilaisia vastauksia. Vastaaminen on myös nopeampaa ja siten käyttäjäystävällistä. (Heikkilä 2004: 49-51.)

Lomakkeessa kysyttiin ensin taustatietoina mistä Laurea-ammattikorkeakoulun toimipisteestä vastaaja on. Muita taustatietoja olivat: mistä koulutusohjelmasta vastaaja on, mihin tutkintoryhmään tämä kuuluu ja mihin opintoihin vastaaja on syventynyt. Varsinaisessa tutkimusosiossa pyrittiin saamaan vastauksia suoraan tutkimuskysymyksiin. Ensimmäiseen tutkimuskysymykseen haettiin vastausta esimerkiksi seuraavalla osiolla: onko koulutukseesi kuulunut seksologiaan tai seksuaaliterveyteen liittyviä opintoja? Lisäksi kysyttiin onko vastaajan koulutukseen kuulunut seksuaalisuuden kohtaamista asiakkaan ja opiskelijan omasta näkökulmasta. Kyselyssä tiedusteltiin myös onko opiskelija saanut tietoa seksologiaan liittyvistä opintomahdollisuuksista. Samalla kysyttiin tunteeiko vastaaja Virtuaali-ammattikorkeakoulun Seksuaaliterveyden edistämisen - opintojaksoa. Muutamassa osiossa tarkasteltiin vielä vastaajan seksologian terminologista osaamista. Tällä pyrittiin tuomaan esille se, että onko mahdollisilla seksologiaa käsitelleillä opintojaksoilla opiskeltu seksologian peruskäsitteitä.

Tutkimusosiossa haettiin vastausta myös toiseen tutkimuskysymykseen eli opiskelijoiden mahdolliseen tarpeeseen saada seksologian opetusta osana koulutustaan. Lomakkeessa kysymys oli esitetty seuraavasti: oletko/olisitko opiskelusi aikana tarvinnut ohjausta ja koulutusta seksuaalisuudesta ja sen kohtaamisesta sosiaalialan asiakastyössä, esimerkiksi työharjoittelun tai hanketyöskentelytehtävien aikana? Vastaajilta tiedusteltiin myös sitä, että tulisiko sosiaalialan koulutusohjelmaan sisällyttää seuraavia teemoja: seksologia, seksuaaliterveys ja seksuaalisuuden kohtaaminen asiakastyössä. Samassa yhteydessä kysyttiin, että missä opinnoissa kyseisiä teemoja tulisi käsitellä.

Kyselyn lopussa oli lisäksi esitetty väittämiä, jotka perustuivat PLISSIT- mallin eri tasoihin ja vastaajien arvioon omasta asiakasosaamisestaan. Mielipideväittämällä pyrittiin lisäämään kyselyn luotettavuutta sekä selvittämään seksologian opetuksen tarpeellisuutta. Väittämät laadittiin Likertin 5 portaisen asteikon mukaan. Numero 1 merkitsi että vastaaja on täysin eri mieltä, 2 jonkin verran eri mieltä, 3 en osaa sanoa, 4 jonkin verran samaa mieltä ja numero 5 täysin samaa mieltä. Likertin asteikolla mitataan vastaajien arvoja, asenteita ja mielipiteitä. Näin ollen vastaajille tulee tehdä kyselyssä selväksi, että vastaukset ovat todella vastaajan omia ajatuksia aiheesta. Väitteillä testattiin vastaajien ajatusten johdonmukaisuutta. Mikäli vastaajat vastaavat samansuuntaisesti jokaisessa osiossa ja väitteessä, niin vastaajien voidaan todeta vastanneen johdonmukaisesti. (Heikkilä 2008: 53-54 & 56.) Vastaajille annet-

tiin kyselyn lopussa mahdollisuus kommentoida kyselyä, jättää palautetta tai kertoa niistä opintojaksoista, joissa he ovat saaneet opetusta seksuaalisuuteen liittyen. Kyselylomake on tehty Laurea-ammattikorkeakoulun omaan E-lomakkeeseen. Liitteissä lomake on esitettyinä Word-muodossa (Liite 3).

7.3 Saatekirje

Lomakkeen saatekirja toimii kyselytutkimuksen julkisivuna. Saatekirje on pyritty laatimaan siten, että sen perusteella vastaaja motivoituu vastaamaan kyselyyn. Aiheen yleinen kiinnostavuus luonnollisesti parantaa vastausten määrää, mutta saatekirjeellä voi myös vaikuttaa vastaajan kiinnostukseen ja siten vastausten luotettavuuteen. (Vehkalahti 2008: 47-48.) Vastaajien on saatava riittävät tiedot kyselystä ja opinnäytetyöstä saatekirjeestä. Lähetetyssä saatekirjeessä tuotiinkin ilmi tutkimuksen perustiedot eli tutkijan yhteystiedot, tutkimuksen aihe, aineistonkeruun toteutustapa ja osallistumisen vapaaehtoisuus. Myös aineiston käyttötarkoitus, säilytys ja jatkokäyttö mainittiin. Saatekirjeessä voisi lisäksi esitellä lyhyesti alustavaa aikataulua sekä opinnäytetyön tieteellisiä ja opillisiä näkökulmia, jotka voivat selventää vastaajille kyselyn tarkoitusta. Lomakkeen laatimisessa huomioitiin myös yksityisyyden suojan tarve. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2009.) Seksuaalisuutta käsittelevään kyselyyn vastaaminen on voinut tuntua osasta vastaajista epämiellyttävältä. Tämä on otettu huomioon, vaikka seksuaalisuutta ei käsitellä henkilökohtaisella tasolla vaan osana koulutusta. Vastaajien anonymiteetista on kuitenkin huolehdittu (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2009). Kyselyyn vastaamiseen ei vaadittu yhteystietoja eikä sähköiseen kyselyyn jäänyt myöskään tunnustetietoja. Saatekirje oli sekä sähköpostissa että itse lomakkeessa (Liite 2).

7.4 Aineiston analysointimenetelmät

Varsinaisen aineiston tueksi tutustuttiin myös Laurea-ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijoiden opetussuunnitelmiin. Tarkastelussa oli vuonna 2008 aloittaneiden opiskelijoiden opetussuunnitelmat. Kartoituksessa on vertailun vuoksi huomioitu myös vuonna 2010-2011 aloittaneiden opiskelijoiden opetussuunnitelmat. Tarkastelussa on huomioitava, että saadut tiedot ovat ajan tasalla. Siksi on kartoitettu sekä kolmannen vuoden opiskelijoiden, että myös 2010 aloittaneiden opetussuunnitelmia. Ajantasaisuudella ja kattavalla tutustumisella aineistoon on pyritty välttämään olennaisten asioiden jättämistä pois opinnäytetyön tuloksista (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2002). Vertailuaineisto on kartoitettu opetussuunnitelmiin kuuluvista pakollisista opinnoista, vapaasti valittavista opinnoista, työharjoitteluista ja opinnäytetyöstä.

Opetussuunnitelmissa tarkastelun kohteena oli seksologian, seksuaalisuuden, sukupuolisensitiivisen tai seksuaaliterveyden mainitseminen sosiaalialan ja rikosseuraamusalan opintojakso-kuvausten tavoitteissa. Oletuksena oli, että seksologian käsitteiden mainitseminen opintojakso-kuvauksissa edellyttää niiden käsittelyä opintojakson aikana. Se onko seksologiaa tai seksuaalisuutta kuitenkin sivuttu opintojaksojen aikana, on opettajakohtaista. Sitä ei näin ollen ole otettu huomioon tuloksissa.

Opinnäytetyön varsinainen tutkittava aineisto perustuu kuitenkin opiskelijoiden kyselyyn antamiin vastauksiin. Opiskelijat saivat sähköpostitse saatekirjeen ja suoran linkin sähköiseen kyselyyn. Vastaukset tallentuivat Laurea-ammattikorkeakoulun E-lomakkeesta suoraan SPSS- ja Excel- muodossa. Aineiston numeraalisia vastauksia on käsitelty PASW Statistics 18 tilasto-ohjelmalla ja avoimia vastauksia Microsoft Office Word 2007 ohjelmalla. Numeraalisista vastauksista taustatietoja mitattiin nominaali- eli luokitteluasteikolla ja tutkimusosion kysymyksiä ordinaali- eli järjestysasteikolla. Luokitteluasteikon sijaan olisi kuitenkin hyvä puhua luokittelusta, koska luokittelussa mitataan laadullista eroa eikä vaihtoehtoja aseteta mihinkään tiettyyn järjestykseen kuten asteikossa yleensä. Järjestysasteikko sen sijaan perustuu vastausvaihtoehtojen sisältöön. Vaihtoehtojen välillä tulee olla jatkumo, jossa vastausluokat ovat mielekkäässä järjestyksessä. (Vehkalahti 2008: 27-29 & 30-31.) Tällaisia ovat usein esimerkiksi asenne ja mielipidemittaukset (Heikkilä 2004: 56).

Mittauksen tasot määrittelevät sen, millaisia analyysimenetelmiä ja tunnuslukuja voidaan käyttää. Ne vaikuttavat myös siihen, miten tuloksia voidaan tulkita. Tavallisesti luokittelulla tai järjestysasteikolla ei voida esimerkiksi laskea vastausten keskiarvoa tai keskihajontaa. (Heikkilä 2004: 90 & 184.) Koska tässä työssä saatu aineisto perustuu suhteellisen pieneen harkinnanvaraiseen näytteeseen, ei sillä voida myöskään mielekkäästi tehdä vastausten riippuvuutta mittaavaa ristiintaulukointia. Sen vaatimuksena on, että aineisto perustuu riittävän suureen otokseen. Tilasto-ohjelmalla muuttujia voidaan kuitenkin ryhmitellä luokkiin, joista on mahdollista laskea esimerkiksi keskiarvoja. (Holopainen, Tenhunen, Vuorinen 2004: 114-115 & 157-158.) Joidenkin muuttujien keskiarvojen eroja on tarkasteltu tällä menetelmällä. Tuloksissa esitetyt riippuvuussuhteet ovat kuitenkin vain suuntaa-antavia.

Kyselystä saatuja avoimia vastauksia on analysoitu sisällönanalyysillä, joka tarkoittaa tekstimuotoisen aineiston sisällön tutkimista. Näin ollen vastauksista saatua aineistoa eritellään, luokitellaan ja tiivistetään, jotta saatuja tuloksia voitaisiin arvioida tutkimusongelmien näkökulmasta. Tarkoituksena on etsiä eroavaisuuksia ja samankaltaisuuksia eri luokkien kesken. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Sisällönanalyysissä pyritään tekemään tutkittavasta ilmiöstä sanallinen ja selkeä kuvaus, mikä edellyttää saadun aineiston tiivistämistä ja muokkaamista uuteen muotoon. Sisällönanalyysi jakautuu kolmeen eri vaiheeseen: aineiston pelkistämiseen, klusterointiin ja abstrahointiin. Klusterointi on aineiston läpikäymistä ja samankal-

taisuuksien sekä eroavaisuuksien etsimistä. Sen jälkeen aineistoa luokitellaan ja luokat nimitetään niiden sisältöä kuvaavilla nimillä. Viimeisessä eli abstrahointivaiheessa aineistosta erotetaan oleellinen ja epäoleellinen tieto toisistaan. (Kananen 2008: 94.)

8 Tulokset

Tulokset koostuvat sähköisestä kyselylomakkeesta saaduista vastauksista sekä niiden tueksi tutkituista opetussuunnitelmista. Kysely lähetettiin kolmeen Laurea-ammattikorkeakoulun paikallisyksikköön eli Hyvinkään, Otaniemen ja Tikkurilan sosionomiopiskelijoille. Kyselyyn pystyi vastaamaan 15.4.2011-29.4.2011 välisenä aikana. Sähköpostitse lähetetty kysely tavoitti 165 opiskelijaa, joista noin 31 prosenttia vastasi kyselyyn. Kysely ei tavoittanut kolmea opiskelijaa, koska heidän sähköpostinsa olivat liian täynnä vastaanottaakseen uusia sähköposteja. Vastaukset ovat pääosin numeraalisia. Tuloksissa tarkastellaan samassa yhteydessä sekä strukturoituja numeraalisia vastauksia että opiskelijoiden antamia avoimia vastauksia. Opiskelijoiden vastauksia tarkastellaan taustatietoja lukuun ottamatta pääosin yhdessä, koska aineiston koko oli niin pieni. Näin myös pidetään huolta vastaajien anonymiteetista. Mahdollisia riippuvuuksia tai suhteita tulosten välillä tarkastellaan kuitenkin esimerkiksi syventävien opintojen mukaan. Suurin osa tuloksista on esitetty yhteenlaskettuina prosentteina ja vastausten lukumäärinä. Tuloksissa esitetyissä lukumäärissä ja prosenteissa ei ole mukana vastaamatta jättäneitä. Sen sijaan en osaa sanoa - vastaukset on huomioitu mukaan tuloksiin. Kirjain N ilmoittaa kyseiseen kysymykseen vastanneiden lukumäärän.

8.1 Opetussuunnitelmat

Tiivistetysti voi sanoa, että vuonna 2008 aloittaneiden opiskelijoiden opetussuunnitelmissa oli hyvin vähän mainintoja seksologiaan viittaavista opinnoista. Hyvinkään paikallisyksikön opetussuunnitelmissa ei mainittu seksologiaan liittyviä opintoja. Myöskään Otaniemen paikallisyksikön opiskelijoiden opetussuunnitelmissa ei mainita seksologian opintoja. Sen sijaan Tikkurilan paikallisyksikössä marginalisaatioon ja osallisuuteen syventyneet sosiaalialan opiskelijat käsittelevät opetussuunnitelman mukaan seksuaalivähemmistöjä, sukupuolisensitiivistä sosiaalityötä sekä mies- ja nais erityistyötä. Näitä aiheita käsitellään Marginalisaation erityiskysymykset - opintojaksolla, jonka jälkeen opiskelijan tulisi osata:

”Perehtyä ja toimia valitsemallaan osaamisalueella osallisuutta vahvistaen ja asiakkaan kuntoutumista edistäen sekä ohjata asiakasta yleisiin ja erityispalveluihin.” (Laurea-ammattikorkeakoulu opinto-opas.)

Muissa syventävissä ei mainita seksologiaan liittyviä aiheita. Lisäksi Tikkurilan paikallisyksikössä järjestetään kahden opintopisteen Parisuhde pinnalla ja pohjalla - vapaasti valittava opintojakso. Siellä käsitellään muun muassa opiskelijan omien taustojen suhdetta parisuhteeseen ja seksuaalisuuteen:

Kurssi evästäää osallistujaa suhteen luomiseen, seurusteluun, parisuhteen ja yksinäisyyden syheröissä, sekä selventää omaa kuvaa suhteessa muihin ihmisiin. (Laurea-ammattikorkeakoulu opinto-opas.)

Tämä onkin ainut opintojakso, jossa käsitellään myös opiskelijan suhdetta omaan seksuaalisuuteensa. Myöskään rikosseuraamusalan opetussuunnitelmissa ei mainittu seksologiaan viitattavia opintoja. Kuitenkin vuonna 2010-2011 aloittaneiden Tikkurilan paikallisyksikössä aloittaneiden sosiaalialan opiskelijoiden Vuorovaikutus asiakastyössä - opintojaksoon sisältyy:

”Ihmisen elämänkaari eri kehitysvaiheissa ja elämän käännekohdissa ja ihmisen psyykkisenä, sosiaalisena, fyysisenä ja seksuaalisena toimijana.” (Laurea-ammattikorkeakoulu opinto-opas.)

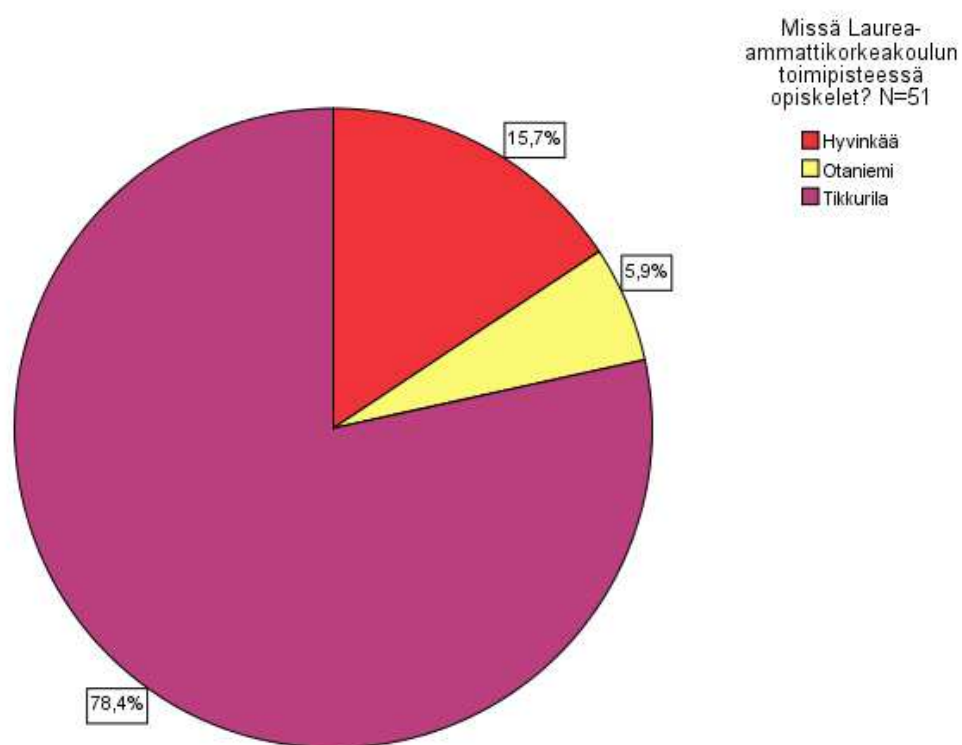
Kyseisellä opintojaksolla perehdytään asiakkaan kokonaisvaltaiseen kohtaamiseen opiskelijoiden arvojen ja ihmisen kehityksen kautta.

”Opintojaksolla perehdytään ja tutkitaan omia vuorovaikutustaitoja ja kohtaamisen tapoja sekä niiden taustalla vaikuttavia uskomuksia ja arvoja. Opintojaksolla tutustutaan ihmiseen ja ihmisen kasvuun eri kehitysvaiheissa.” (Laurea-ammattikorkeakoulu opinto-opas.)

Kyseessä on pakollinen opintojakso, johon osallistuvat sekä sosiaalialan että rikosseuraamusalan koulutusohjelmien opiskelijat. Maininta seksuaalisuudesta löytyy kuitenkin vain Tikkurilan paikallisyksikön opetussuunnitelmista. Muissa paikallisyksiköissä on myös vuorovaikutukseen ja ihmisen kehityksen tukemiseen keskittyviä opintojaksoja, joihin ei opintojakso kuvausten mukaan ole sisällytetty seksuaalisuuden käsittelyä. (Laurea-ammattikorkeakoulu opinto-opas.)

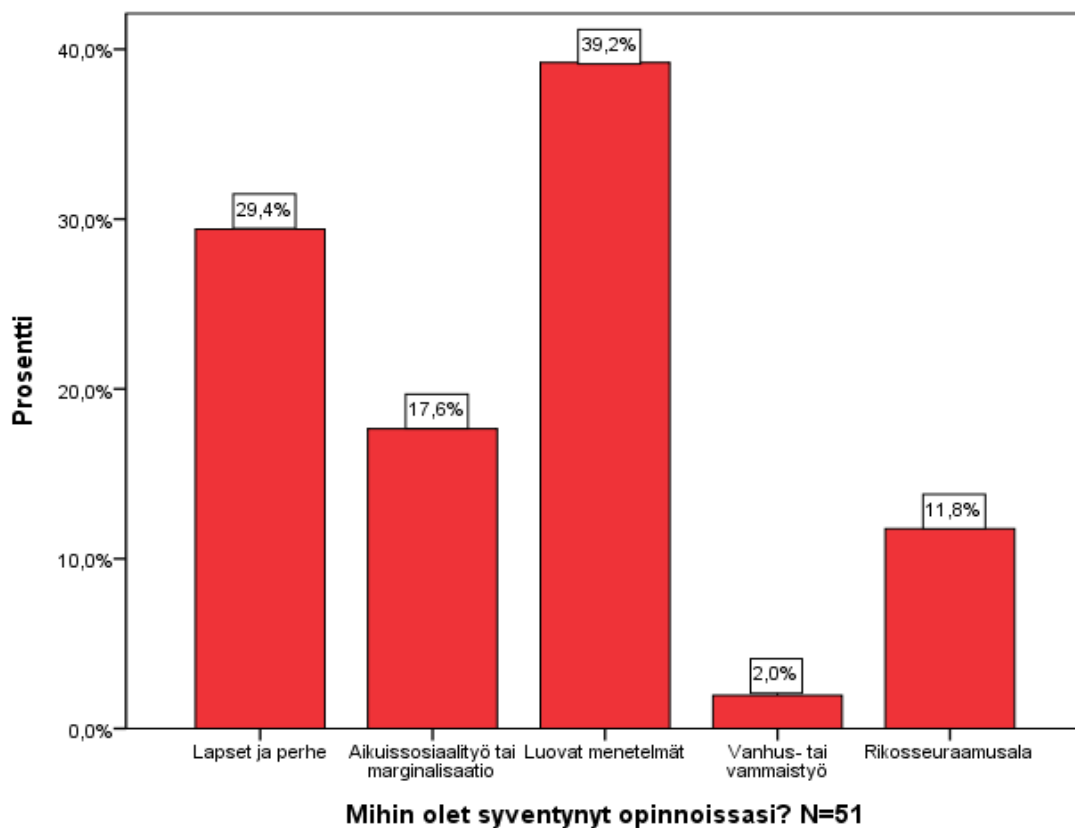
8.2 Taustatiedot

Kyselyyn saatiin vastauksia yhteensä 51 kappaletta. Eniten vastauksia saatiin suurimmasta paikallisyksiköstä Tikkurilasta, josta vastauksia saatiin yhteensä 40 kappaletta. Otaniemestä vastasi vain kolme opiskelijaa ja Hyvinkäältä kahdeksan. (Kuvio 1.)

Kuvio 1: Vastaajien jakautuminen toimipisteittäin

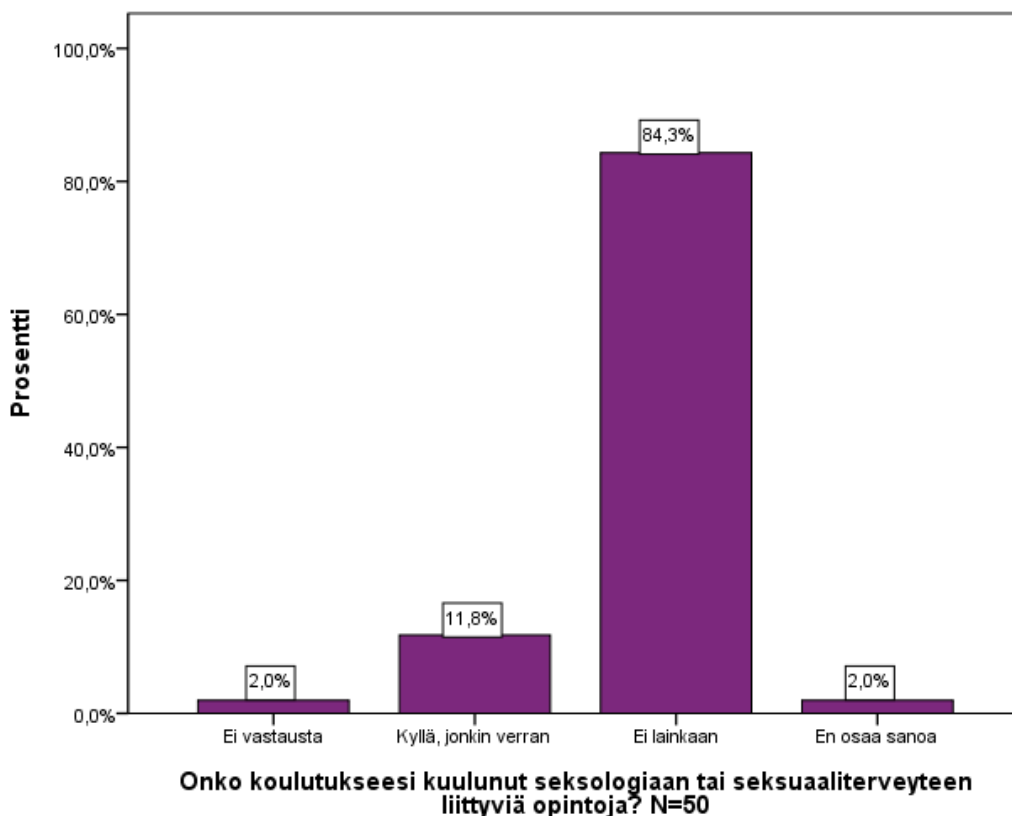
Vastaajista 88 prosenttia opiskeli sosiaalialan koulutusohjelmassa ja lähes 12 prosenttia rikosseuraamusalan koulutusohjelmassa. Vastaajista suurin osa (96 %) kuului nuorten koulutuksen tutkintoryhmään ja loput aikuiskoulutuksen tutkintoryhmään. Sen sijaan syventymisessä oli suurempaa vaihtelua, mikä kuitenkin painottui Tikkurilan toimipisteessä tarjottaviin syventäviin opintoihin (Kuvio 2).

Kuvio 2: Vastaajien jakautuminen syventäviin opintoihin

8.3 Seksuaalisuuden käsittely opintojen aikana

Kyselylomakkeen tutkimusosiossa kysyttiin onko vastaajan sosionomikoulutukseen kuulunut seksologiaan tai seksuaaliterveyteen liittyviä opintoja. Vastausvaihtoehdot olivat kyllä runsaasti, kyllä jonkin verran, ei lainkaan ja en osaa sanoa. Suurin osa vastaajista (84 %) totesi, että heidän koulutukseensa ei ole kuulunut lainkaan seksologiaa tai seksuaaliterveyttä käsitteleviä opintoja. Kyllä, runsaasti vastauksia ei ollut lainkaan ja alle 12 prosenttia vastaajista oli saanut jonkin verran opetusta aiheesta. (Kuvio 3.) Luovien menetelmien sosiaalialan opiskelijoilla oli ollut keskimäärin hieman enemmän seksologian käsittelyä opintojen aikana kuin muiden syventävien opintojaksojen opiskelijoilla.

Kuvio 3: Koulutukseen liittyneet seksologian tai seksuaaliterveyden opinnot

Osa vastaajista kertoi avoimessa osiossa missä opintojaksoissa he olivat käsitelleet seksuaalisuutta. Vastauksissa painottuivat syventävät ja vapaasti valittavat opinnot. Etenkin luovat menetelmät nousivat avoimissa vastauksissa usein esiin.

”Eipä ole aihetta käsitelty oikeastaan lainkaan. Kuvallisen ilmaisun kurssilla aihetta raapaistiin, joten sen takia vastaus edellä oleviin ei ollut 'ei'. Kuitenkin kyse on hyvin pitkälti vain raapaisusta ja lisää aiheesta olisi voinut olla. Jos ei olisi ollut kuvallisen ilmaisun kurssia, niin tuskin oltaisiin asiaa käsitelty lainkaan.”

Myös toinen vastaaja oli saanut opetusta seksuaalisuudesta kuvallisen ilmaisun syventävällä opintojaksolla. Vastaajan mukaan seksuaalisuutta käsiteltiin opintojaksolla opettajan ansioista. Vastauksesta nousi esiin myös opetuksen tarpeellisuus. Hän koki saadun opetuksen olevan kuitenkin riittämätöntä koulutusohjelman kokonaisuutta ajatellen.

”Luovien kuva-opintojaksossa oli hyvä ja tarpeellinen parin kerran keskustelu aiheesta seksuaalisuus. Sellaisia saisi olla enemmänkin ja kaikille, ei vain luovissa ja opettajasta riippuvaisia kokonaisuuksia. (eli se ei sisältynyt opetussuunnitelmaan, vaan oli opettajan räätälöimä osuus opintokokonaisuudessa).”

Eräs vastaaja luetteli muutamia vapaasti valittavia opintojaksoja, joissa oli käsitelty seksuaalisuutta. Opetussuunnitelmia tarkasteltaessa kyseisiä opintojaksoja ei kuitenkaan löytynyt opinto-oppaasta vastaajan kuvaamilla nimillä. On kuitenkin mahdollista, että esimerkiksi lastensuojelua käsitelleet opintojaksot ovat sivunneet sukupuolisensitiivisyyttä. Vastaajan mainitsemat opintojaksot ovat saattaneet olla myös kertaluonteisia vapaasti valittavia opintoja. Näin ollen niistä ei ole mainintaa opinto-oppaassa.

”Vapaavalintaisessa opintojaksossa: Tie mieheen, lyhyesti pakollisissa opinnoissa lastensuojelu ja sukupuolisensitiivisyys.”

Seuraavaksi kysyttiin onko vastaajan koulutukseen kuulunut opiskelijan oman seksuaalisuuden kohtaamiseen liittyviä opintoja (N= 49). Vastausvaihtoehdot olivat samat kuin aiemmassa kysymyksessä. Vastaajista 86 prosenttia ei ollut käsitellyt lainkaan opiskelijan oman seksuaalisuuden kohtaamista opintojensa aikana. Ainoastaan 6 prosenttia vastaajista oli käsitellyt aihetta opintojensa aikana. En osaa sanoa vastauksia oli noin 4 prosenttia. Seuraavaksi tarkasteltiin onko vastaajan koulutukseen liittynyt asiakkaan seksuaalisuuden kohtaamiseen liittyviä opintoja (N= 51). Reilusti yli puolet vastaajista (65 %) koki, ettei aihetta oltu käsitelty opiskelun aikana lainkaan. Kuitenkin 24 prosenttia vastaajista oli käsitellyt aihetta koulutuksensa aikana jonkin verran.

8.4 Seksologian opiskelumahdollisuudet

Seuraavassa osiossa tarkasteltiin vastaajien mahdollisuuksia opiskella seksologiaa osana koulutustaan (N= 50). Vastaajista 98 prosenttia ei ollut saanut koulutuksensa aikana minkäänlaista tietoa mahdollisuuksista opiskella seksologiaan liittyviä opintoja. Loput 2 prosenttia eivät olleet vastanneet kysymykseen. Tuloksille haettiin tukea kysymyksellä, jossa kysyttiin vastaajan tietoisuutta Virtuaaliammattikorkeakoulun Seksuaaliterveyden edistäminen - opintokokonaisuudesta (N= 51). Vastaajista vajaat 4 prosenttia tiesi kyseisestä opintokokonaisuudesta ja vajaat 6 prosenttia ei ollut varma. Kuitenkaan 90 prosenttia vastaajista ei ollut tietoinen tällaisesta opiskelumahdollisuudesta.

Eräs vastaaja kuvaili seksuaalisuuden käsittelyn olleen vähäistä. Hän kuitenkin kertoi hankkivansa itse tietoa seksuaalisuudesta koulutukseen liittyvien tehtävien yhteydessä. Seksuaalisuuden kohtaaminen oli myös osa vastaajan työtä.

”Koulussa meillä ei ole käsitelty seksuaalisuutta juuri ollenkaan, mainittu ohimennen eri asiakasryhmien kohdalla (jos sitäkään). Itse kuitenkin kohtaan työssäni seksuaali-

suuteen liittyviä teemoja lähes päivittäin. Omalta osaltani olen yrittänyt tuoda teemaa esille tekemällä tehtäviä seksuaalisuuden näkökulmasta.”

8.5 Seksologian käsitteet

Seksologian ja seksuaalineuvonnan perusosaamiseen kuuluu erilaisten seksologian käsitteiden hallinta. Vastaajien osaamista seksologian peruskäsitteistä mitattiin Likertin asteikolla, jossa vastausvaihtoehdot olivat kyllä, ei ja en osaa sanoa. Vastaus annettiin sen perusteella oliko käsite vastaajalle tuttu. Ensimmäisen kysymyksen käsite oli PLISSIT- malli (N= 51). Vastaajista suuri enemmistö (94 %) ei tuntenut käsitettä. Seuraava käsite oli Permission eli luvan antaminen, joka on ensimmäinen PLISSIT- mallin taso. Vaikka 94 prosenttia vastaajista ei tuntenut PLISSIT- mallia käsitteenä, niin silti vain 86 prosenttia ei tuntenut käsitettä Permission. Lähes 12 prosenttia kuitenkin koki tuntevansa luvan antamisen käsitteenä (N= 51). (Taulukot 1 & 2.) Viimeinen käsite oli sukupuolisensitiivinen lähestymistapa, joka oli suuremmalle osalle vastaajista tutumpi kuin suoraan PLISSIT- malliin liittyvät käsitteet. Käsite oli tuttu 43 prosenttia vastaajille ja vieras noin 53 prosentille (N= 51). Keskimäärin parhaiten sukupuolisensitiivisyyden käsitteen tunsivat aikuissosiaalityöhön ja marginalisaatioon syventyneet opiskelijat.

Vastausvaihtoehdot	Lukumäärä	Prosentti
Kyllä	3	5,9
Ei	48	94,1
Yhteensä	51	100,0

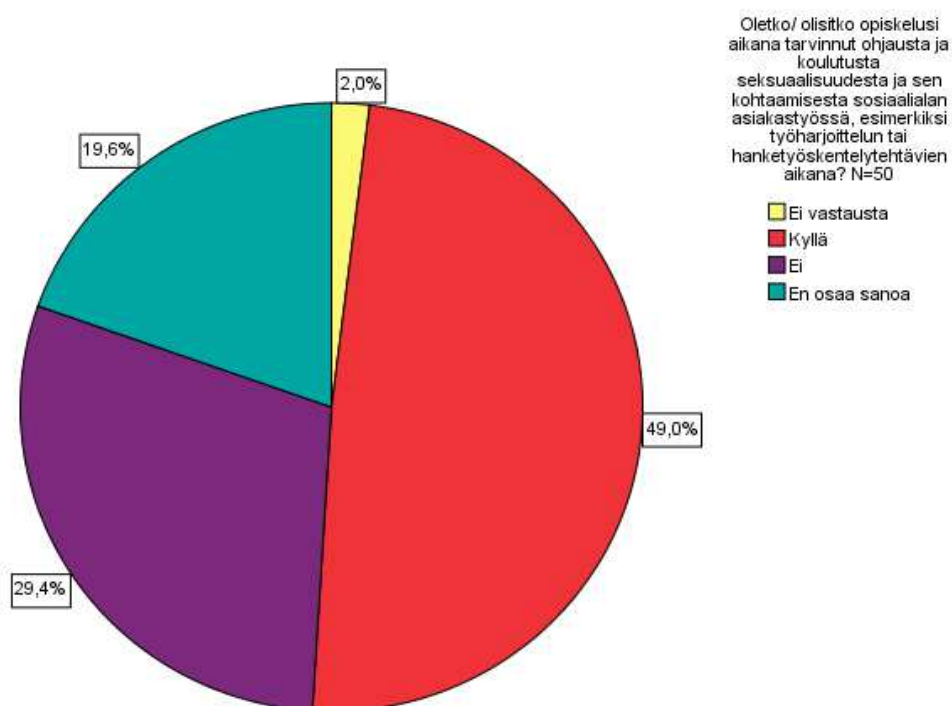
Taulukko 1: Seksologian käsitteiden tunteminen: PLISSIT- malli

Vastausvaihtoehdot	Lukumäärä	Prosentti
Kyllä	6	11,8
Ei	44	86,3
En osaa sanoa	1	2,0
Yhteensä	51	100,0

Taulukko 2: Seksologian käsitteiden tunteminen: Permission eli Luvan antaminen

8.6 Opetuksen tarve

Yksi tämän opinnäytetyön tutkimuskysymyksistä oli kokevatko sosionomiopiskelijat, että seksologian opetukselle on tarvetta koulutuksen aikana. Eräs kysymys olikin: oletko/olisitko opiskelusi aikana tarvinnut ohjausta ja koulutusta seksuaalisuudesta ja sen kohtaamisesta sosiaalialan asiakastyössä, esimerkiksi työharjoittelun tai hanketyöskentelytehtävien aikana? Vastaajista hieman alle puolet (49 %) koki, että ohjaukselle ja koulutukselle olisi ollut tarvetta (N= 50). En osaa sanoa - vastauksia oli lähes 20 prosenttia. (Kuvio 4.)

Kuvio 4: Seksologian opetuksen tarve koulutuksen aikana

Eräs vastaaja koki pohtineensa seksuaalisuutta osana asiakkuutta varsinkin työharjoitteluiden aikana ja niiden jälkeen. Vastaaja nosti myös esiin eri asiakasryhmiin liittyviä tabuja sekä erityiskysymyksiä.

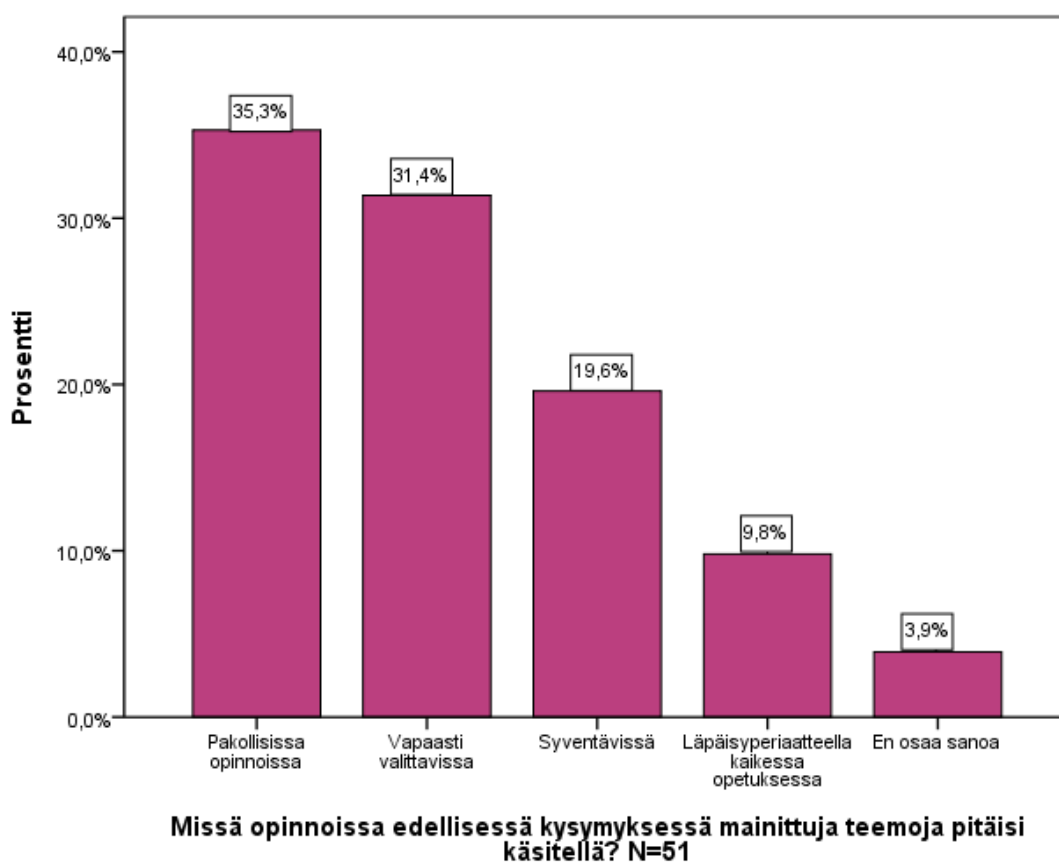
”Harjoittelukokemuksia purkiessa on noussut esille mm. vammaisten seksuaalisuus ja siihen suhtautuminen opiskelijoiden kuin työntekijöiden keskuudessa esim. vammaisten asuntoloissa. Lisäksi keskustelua on noussut lasten itsetyydytyksestä ja siihen liittyen on ollut myös monenlaista näkökantaa riippuen todella paljon ihmisten arvoista ja omasta kasvatuksesta. Varsinaisesti seksuaalisuus ei ole kuulunut mihinkään

*opintojaksoon vaan se on pursunnut jostain aiheesta juuri esim. työharjoittelukoke-
muksista.”*

Opiskelijoilta kysyttiin myös tulisiko sosiaalialan koulutusohjelmaan sisällyttää teemoja kuten seksologian, seksuaaliterveyden ja seksuaalisuuden kohtaaminen asiakastyössä. Vastaajista suuri enemmistö (88 %) koki, että kyseisiä teemoja tulisi sisällyttää sosiaalialan koulutusohjelmaan (N= 51). Kysymyksessä ei tarkennettu, tulisiko näin olla myös rikosseuraamusalan koulutusohjelmassa. Eräs vastaajista koki seksuaalisuuden kohtaamisen asiakastyössä tärkeänä sosiaalialan koulutuksen kannalta.

”Sosiaalialan koulutukseen tulisi ehdottomasti sisällyttää seksuaalisuuden käsittelyä asiakkaan kohtaamisessa. Erittäin tärkeä aihe jokaista suuntautumisopintoa ajatellen!”

Tarkennuksena lomakkeessa oli lisäkysymys siitä, missä opinnoissa edellä mainittuja teemoja tulisi käsitellä. Vastaukset painottuivat pakollisiin, vapaasti valittaviin ja syventäviin opintojaksoihin (N= 51). Enemmistö (35 %) vastaajista toivoi seksologian opintojen keskittyvän pakollisiin opintoihin. (Kuvio 5.) Luovien menetelmien opiskelijat toivoivat keskimäärin eniten, että seksologian käsittely olisi osa pakollisia opintoja.

Kuvio 5: Missä opinnoissa seksologiaa tulisi käsitellä

Eräs vastaajista koki kyselyn aiheen kiinnostavaksi ja aiheen käsittelyn sopivan parhaiten syventäviin opintoihin.

”Mielenkiintoinen opinnäytetyöaihe. Tätä aihetta ei ole mielestäni ollenkaan käsitelty syventävissä opinnoissa, mikä olisi mielestäni ihan tarpeellista.”

Muutama avoimeen osioon vastaajista koki seksuaalisuuden käsittelyn sopivan parhaiten vapaasti valittaviin opintoihin, joita tulisi kuitenkin kehittää. Eräs vastaajista koki koulutuksen riittämättömyyden olevan ongelma myös muussa opetuksessa.

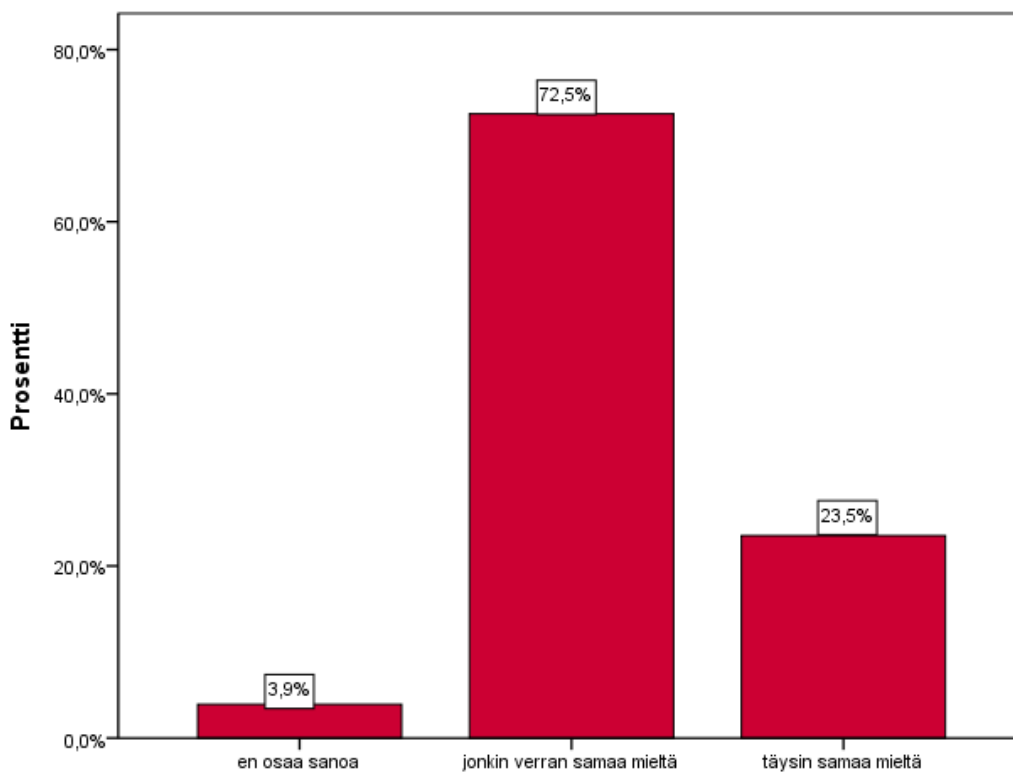
”Tikkurilan Laureassa ei ole käsitelty tätä aihetta jonka kuitenkin koen oleelliseksi. Tikkurilan Laurean koulutus on muutenkin aika hajanainen ja mielestäni opinnot ovat pinnallisia ja aukkoja löytyy. Seksologian näkisin vapaavalintaisena opintomuotona ja vapaavalintaisista saisi olla parempi info ja laajempi kirjo.”

Eräällä vastaajalle aiheen käsittely lyhyesti omissa opinnoissa oli tuntunut tärkeältä, mutta hän ei ollut täysin varma mihin opintoihin seksuaalisuuden käsittely sopisi parhaiten.

”Seksuaalisuutta käsiteltiin luovien toimintojen kuva-opintojen ohessa, yhdellä tunnilla. Lähinnä se oli yhdessä ryhmän kanssa keskustelua ja kokemusten vaihtoa liittyen seksuaalisuuden käsittelyyn asiakastyössä. Tuntui kuitenkin tärkeältä ja on jäänyt mieleen. Vaikea sanoa, miten seksuaalisuutta pitäisi opinnoissa käsitellä, toisaalta vapaasti valittavissa, mutta miksi ei kaiken läpäisevästi tai pakollisestikin. Kokonaisuutta ajatellen tuntuu tarkasti rajatulta aiheelta vaikkakin tärkeältä sellaiselta.”

8.7 Asiakkaan kohtaaminen

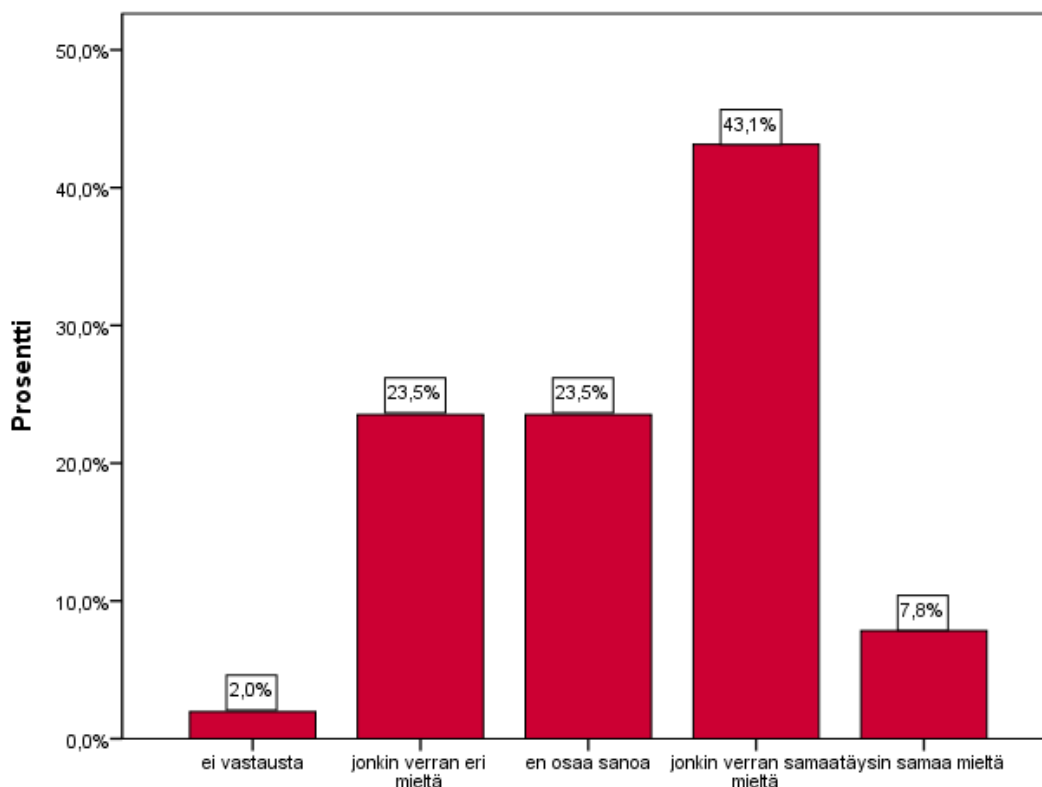
Tutkimusosion lopussa vastaajalle esitettiin väittämiä omaan osaamiseensa liittyen. Väittämät keskittyivät etenkin asiakkaan kohtaamiseen PLISSIT- mallin tasojen mukaisesti. Väittämät oli muodostettu Likertin asteikon mukaan niin, että vastauksena olivat: täysin eri mieltä, jonkin verran eri mieltä, en osaa sanoa, jonkin verran samaa mieltä ja täysin samaa mieltä. Ensimmäisessä väittämässä kysyttiin vastaajan kyvystä kohdata asiakkaansa kokonaisvaltaisesti. Lähes 73 prosenttia vastaajista oli jonkin verran samaa mieltä siitä, että he osaavat kohdata asiakkaan kokonaisvaltaisesti (N= 51). Täysin samaa mieltä oli lähes 24 prosenttia vastaajista. Kukaan vastaajista ei kokenut olevansa väittämästä eri mieltä. (Kuvio 6.) Vastaukset olivat samansuuntaisia kaikissa syventävissä opinnoissa.

Väittämä 1: Osaan kohdata asiakkaan kokonaisvaltaisesti. N=51

Kuvio 6: Asiakkaan kokonaisvaltainen kohtaaminen

Seuraava väittämä oli: osaan kohdata asiakkaan myös seksuaalisena yksilönä. Tässä opinnäytetyössä asiakkaan kohtaaminen seksuaalisena yksilönä kuuluu asiakkaan kokonaisvaltaiseen kohtaamiseen. Vastaajista suurin osa (43 %) koki olevansa väittämän kanssa jonkin verran samaa mieltä ja lähes 24 prosenttia oli väittämästä jonkin verran eri mieltä (N= 50). Kuitenkin lähes 24 % ei osannut suoraan vastata väittämään. Ainoastaan vajaa 8 prosenttia oli väittämästä täysin samaa mieltä. (Kuvio 7.) Rikosseuraamusalan opiskelijat olivat keskimäärin eniten eri mieltä väittämästä.

Väittämä 2: Osaan kohdata asiakkaan myös seksuaalisena yksilönä. N=50

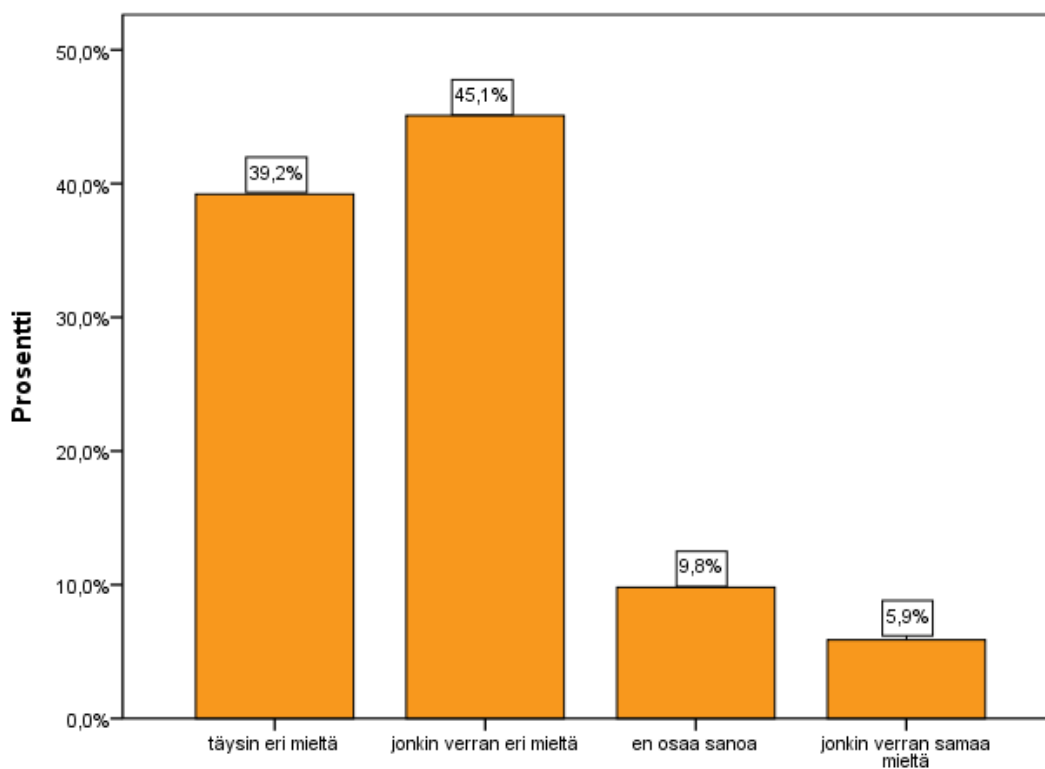
Kuvio 7: Asiakkaan kohtaaminen seksuaalisena yksilönä

Yksi PLISSIT- mallin tasoista on seksuaalisuuden puheeksi ottaminen asiakastyössä. Kolmannessa väittämässä esitettiin, että seksuaalisuuden puheeksi ottaminen on asiakkaan kanssa helppoa. Huomattava enemmistö (65 %) koki olevansa väittämstä jonkin verran eri mieltä (N= 51). Sekä täysin eri mieltä että täysin samaa mieltä vastauksia oli molempia 12 prosenttia vastauksista. Vastaavasti seuraavaksi väitettiin, että seksuaalisuudesta on helppoa keskustella asiakkaan kanssa. Pieni enemmistö vastaajista (39 %) koki olevansa jonkin verran eri mieltä väittämstä ja lähes 16 prosenttia täysin eri mieltä (N= 51). Silti lähes 21 prosenttia koki olevansa jonkin verran samaa mieltä väittämstä. Kuitenkin melkein 20 prosenttia vastaajista ei osannut sanoa, olisiko seksuaalisuudesta puhuminen asiakkaan kanssa helppoa. Ne vastaajat, jotka olivat saaneet jonkin verran koulutusta seksologiasta, olivat keskimäärin hieman kriittisempiä omasta osaamisestaan ottaa seksuaalisuus puheeksi ja keskustella siitä asiakkaan kanssa. Tämä saatiin selville ryhmittelemällä väittämien vastauksia luokkiin sen mukaa, olivatko vastaajat saaneet opetusta seksologiasta koulutuksensa aikana (Holopainen, Tenhunen & Vuorinen 2004: 114).

Seuraava väittämässä esitettiin, että vastaaja osaa tarvittaessa ohjata asiakkaansa hakemaan apua seksuaalisuuteen liittyviin ongelmiin. 45 prosenttia vastaajista koki olevansa väittämstä

jonkin verran eri mieltä ja 29 prosenttia jonkin verran samaa mieltä (N= 51). Lisäksi lähes 14 prosenttia vastaajista ei osannut sanoa, osaisivatko he ohjata asiakkaan hakemaan apua.

Seuraava väittämä mittasi vastaajien kokemusta siitä, että onko heillä omasta mielestään riittävät perustiedot seksuaalisuudesta koulutuksensa perusteella. Huomattava enemmistö vastaajista oli joko täysin eri mieltä (39 %) tai jonkin verran eri mieltä (45 %) väittämästä (N= 51). Yksikään vastaajista ei ollut täysin samaa mieltä väittämän kanssa. (Kuvio 8.)

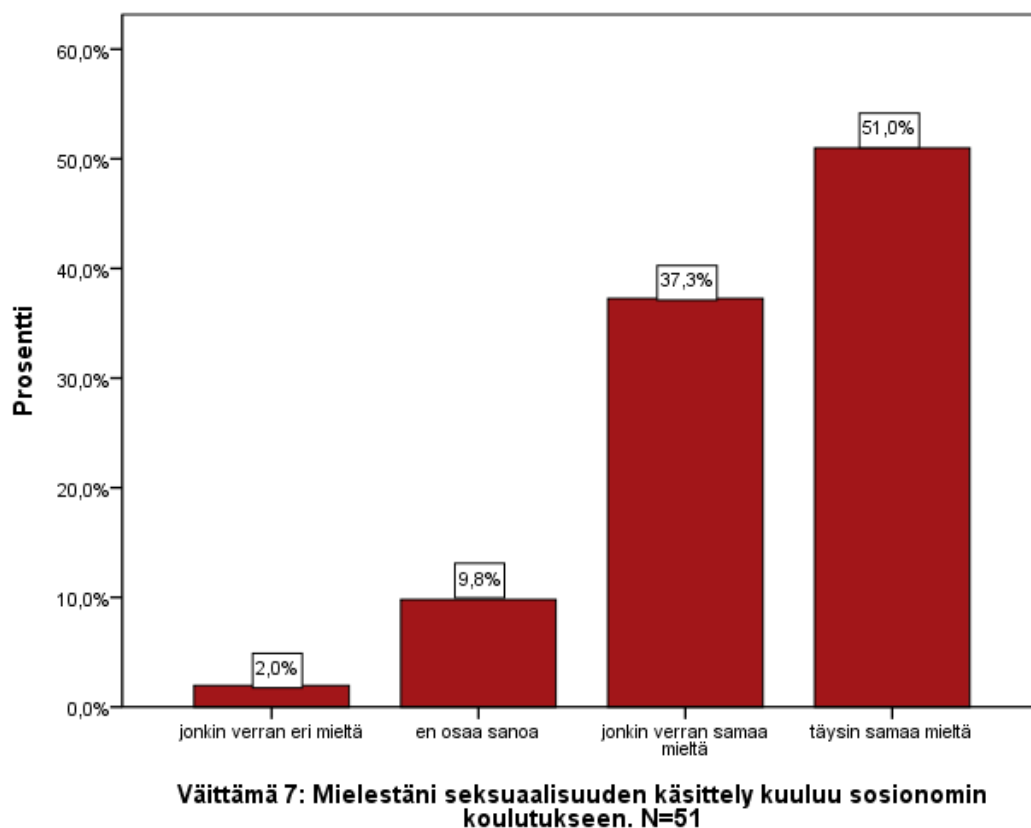

Väittämä 6: Minulla on riittävät perustiedot seksuaalisuudesta koulutukseni perusteella. N= 51

Kuvio 8: Minulla on riittävät perustiedot seksuaalisuudesta koulutukseni perusteella

Lopuksi vastaajilta pyydettiin ottamaan kantaa siihen, että kuuluuko seksuaalisuuden käsittely sosionomin koulutukseen (Kuvio 9). Yli puolet vastaajista oli joko täysin samaa mieltä (51 %) tai jonkin verran samaa mieltä (37 %) väittämästä (N= 51). Tulokset olivat samansuuntaiset huolimatta siitä, että oliko vastaajaa saanut opetusta seksologiasta tai oman ja asiakkaan seksuaalisuuden kohtaamisesta. Myönteisessä suhtautumisessa seksuaalisuuden käsittelyyn osana sosionomien koulutusta ei ollut suurta eroa, vaikka opiskelijat olisivat saaneet jonkin verran opetusta aiheesta tai eivät ollenkaan. Luovien menetelmien sosiaalialan opiskelijat olivat väittämästä vahvimmin samaa mieltä. Rikosseuraamusalan opiskelijoiden vastauksissa oli eniten en osaa sanoa - vastauksia sekä jonkin verran eri mieltä - vastauksia. Tämä selvisi ryhmittelemällä jälleen vastauksia eri luokkiin ja vertailemalla keskiarvoja. Muuttujien suh-

teita kuvaavat tulokset ovat kuitenkin vain suuntaa-antavia eivätkä tilastollisesti merkitseviä, koska saatu aineisto on niin pieni.

Kuvio 9: Mielestäni seksuaalisuuden käsittely kuuluu sosionomin koulutukseen

Eräs vastaajista nosti seksuaalisuuden käsittelyn tärkeäksi varsinkin oman ammatillisuutensa kannalta.

”Työssä tulen kohtamaan esim. seksuaalirikollisia ja mahd. heidän läheisiään. Toisaalta jokaisella asiakkaalla on seksuaalisuus, oli siinä ongelmallisuutta tai ei, joten seksuaalisuudesta ei haittaisi tietää vähän syvemmin ja etenkin ammatillisemmin.”

9 Johtopäätökset

Saaduista tuloksista voidaan päätellä, että seksuaalisuus on ollut suhteellisen vähän käsitelty aihe vastaajien koulutuksessa. Aihetta on sivuutettu erilaisten syventävien aikana ja osa opiskelijoista on ottanut asioista itse selvää esimerkiksi opintojaksojen tehtävien yhteydessä. Vastauksista käy myös ilmi, että seksologiaa käsitellään hyvin opettaja- ja opintojaksokohtaisesti.

9.1 Luotettavuus

Hyvän tutkimuksen perusvaatimuksiin kuuluu validiteetin ja reliabiliteetin toteutuminen. Validiteetti eli pätevyys tarkoittaa, että tutkimus mittaa tarkoin sitä mitä oli tarkoituskin mitata. Validiteettia edistävät myös perusjoukon tarkka määrittely, edustava näyte ja korkea vastausprosentti. Tutkimuksen tavoitteet on pyritty laatimaan tarkasti. Kyselylomakkeella on pyritty mittaamaan oikeita asioita johdonmukaisesti. Kysymyksillä on pyritty kattamaan koko tutkimusongelma. (Heikkilä 2008: 29-30.) Tutkimusongelmaan vastaaminen edellyttää myös, että kyselylomakkeen kysymykset ovat onnistuneita (Heikkilä 2004: 186).

Koska kyselyyn vastasi ainoastaan 31 prosenttia kyselyn saaneista, niin voidaan puhua jonkin asteisesta vastauskadosta. Vastauskato sekä erilaiset vastaajien syöttövirheet voivat aiheuttaa vääristymiä tuloksiin ja siten heikentää validiteettia. (Heikkilä 2004: 186-187.) Kadosta voidaan puhua etenkin Otaniemen ja Hyvinkään paikallisyksiköiden opiskelijoiden vastauksissa. Suurin osa vastaajista oli Tikkurilan paikallisyksiköstä, jossa on toisaalta myös eniten opiskelijoita. Näin ollen suurin osa vastaajista oli myös syventynyt Tikkurilassa painotettaviin syventäviin eli luoviin menetelmiin sekä lapsi- ja perhetyöhön. Tikkurila on voinut painottaa vastauksissa myös siksi, että opinnäytetyön aihe ja tekijä olivat usealle Tikkurilan paikallisyksikön opiskelijalle ennestään tuttuja. Vastausten vähyyteen on voinut vaikuttaa myös se, että kysely lähetettiin melko myöhään keväällä. Osalla opiskelijoista kevään opinnot olivat mahdollisesti jo päättyneet, eivätkä he ole välttämättä seuranneet sähköpostiaan enää aktiivisesti.

Ongelmana on saattanut olla myös tavoitettavuus. Vastaajilla ei esimerkiksi ole ollut välttämättä käytettävissään tietokonetta tai verkkoyhteyttä. Toisaalta jokaisella opiskelijalla on omassa paikallisyksikössään mahdollisuus Internet-yhteyteen. Toinen ongelma on saattanut tulla vastausväsymyksestä eli motivaation puutteesta. Vastaaminen pyrittiin tekemään mahdollisimman vaivattomaksi. Lomake on yritetty pitää tiiviinä ja karsia turhat kysymykset pois. Kielen selkeyteen ja lomakkeen ulkoasun yksinkertaisuuteen on myös pyritty kiinnittämään huomiota. (Vehkalahti 2008: 48.) Kolmantena ongelmana on saattanut olla vastaaminen liian monta kertaa. Ilman tunnistetietojen keräämistä sama henkilö on voinut periaatteessa vastata kyselyyn useamman kerran, mikä voi vääristää tuloksia.

Aineistoa tarkasteltaessa kävi myös ilmi, että kyselylomakkeessa oli yksi huonosti muotoiltu kysymys: tulisiko sosiaalialan koulutusohjelmaan sisällyttää teemoja kuten seksologian, seksuaaliterveyden ja seksuaalisuuden kohtaaminen asiakastyössä? Kysymyksessä ei siis tarkennettu tulisiko näin olla myös rikosseuraamusalan koulutusohjelmassa. Näin ollen kysymys ei ollut mittausvälineenä täysin onnistunut eikä se suoraan vastannut toiseen tutkimuskysymykseen. Toisaalta viimeinen väittämä seksuaalisuuden opetuksesta sosionomin

koulutuksessa mittasi käytännössä samaa asiaa.

Huomiota on kiinnitettävä myös vastausvaihtoehtoihin. Tuloksissa esitetyt vastausprosentit eivät sisällä vastaamatta jättäneitä. Jokaisessa kysymyksessä oli kuitenkin esitetty yhdeksi vastausvaihtoehdoksi en osaa sanoa - vaihtoehto, joka on otettu huomioon tuloksia esiteltäessä. Ei voida kuitenkaan olla varmoja, että oliko se vastaajille neutraali vastausvaihtoehto vai houkutteleva keino olla vastaamatta kysymykseen. En osaa sanoa - vastaus on etenkin Likertin asteikossa haastava analysoitava. Vastauksesta ei voida olla varmoja, että onko vastaaja ymmärtänyt kysymystä vai eikö hän ole vain halunnut tuoda kantaansa ilmi. Näin ollen se olisi ollut parempi korvata ei samaa eikä eri mieltä - vastausvaihtoehdolla. (Vehkalahti 2008: 35-36.)

Reliabiliteetti eli luotettavuus tarkoittaa tutkimustulosten tarkkuutta. Tutkimustulokset eivät saa olla sattumanvaraisia, vaan tutkimus tulee pystyä toistamaan tarvittaessa. Tuloksia ei tulisi yleistää niiden pätevyysalueen ulkopuolelle. (Heikkilä 2008: 29-30.) Tulosten luotettavuuden kannalta onkin huomioitava, että aineistossa on kyse harkinnanvaraisesta näytteestä. Vastauksia tulee tarkastella juuri niiden 2008 aloittaneiden sosionomien näkökulmasta, jotka vastasivat kyselyyn. Vastauksia ei voi siis yleistää kaikkiin Laurea-ammattikorkeakoulun kolmannen vuoden sosionomiopiskelijoihin. Tuloksissa on kyse kuvauksesta, joka perustuu kyselyyn vastanneiden opiskelijoiden kokemuksiin. Myös opetussuunnitelmien tarkastelusta saadut tulokset ovat vain kuvaavia. Niistä saadut tulokset perustuvat ainoastaan opintojaksokuvauksista tehtyihin havaintoihin, eikä niiden tutkimusta ole viety sen pidemmälle.

9.2 Tutkimuskysymykset

Opinnäytetyön tutkimuskysymykset olivat: ovatko sosionomiopiskelijat saaneet koulutusta seksologiasta koulutuksensa aikana sekä kokevatko kolmannen vuoden sosionomiopiskelijat, että sosiaali- ja rikosseuraamusalan koulutusohjelmissä on tarvetta saada koulutusta seksologiasta ja sen eri osa-alueista? Molempiin tutkimuskysymyksiin saatiin vastauksia sekä suljetuista että avoimista vastauksista. Tiivistetysti voidaan todeta, että kyselyyn vastanneiden sama seksologian opetus oli melko vähäistä, ja että enemmistö vastaajista koki seksologian opetuksen tarpeelliseksi.

9.2.1 Sosionomien saama opetus seksologiasta

Ensimmäiseen tutkimuskysymykseen haettiin vastausta kyselylomakkeessa eri näkökulmista sekä opetussuunnitelmista. Ensinnäkin vuonna 2008 aloittaneiden opiskelijoiden opetussuunnitelmista nousi esiin hyvin vähän seksologiaan viittaavia opintoja. Ainoastaan muutamissa opintojaksokuvauksessa mainittiin seksologiaan liittyviä käsitteitä. Opintojaksokuvauksista kävi kuitenkin ilmi, että nämä kyseiset opinnot keskittyivät tiettyihin seksologian aihealueisiin kuten sukupuolisensitiivisyyteen, seksuaalivähemmistöihin ja oman seksuaalisuuden käsittelyyn. Kyseiset aiheet ovat seksologian kokonaisuuden kannalta hyvin oleellisia, mutta yksittäisinä aihealueina riittämättömiä. Lisäksi kyseiset opintojaksot sijoittuivat vapaasti valittaviin ja syventäviin opintoihin. Näin ollen moni opiskelija ei ole valinnut kyseisiä opintojaksoja omaan henkilökohtaiseen opetussuunnitelmaansa eli HOPS:iin.

Vuonna 2010-2011 aloittaneiden Tikkurilan paikallisyksikön sosiaalialan opiskelijoiden opetussuunnitelmaan on kuitenkin lisätty yhdeksi aiheeksi asiakkaan kohtaaminen seksuaalisena toimijana. Aihetta käsitellään Vuorovaikutus asiakastyössä - opintojaksolla. Jokaisessa paikallisyksikössä on vastaavanlaisia opintojaksoja, joihin seksuaalisuuden käsittely olisi mahdollista sisällyttää. Tällaisia ovat esimerkiksi sosiaalialan koulutusohjelmien moninainen asiakkuus, kasvun ja kehityksen tukeminen tai eettinen toimiminen ammatillisessa työssä. Lisäksi jokainen sosiaalialan ja rikosseuraamusalan opiskelija osallistuu pakolliseen opintojaksoon, jossa käsitellään vuorovaikutusta ja asiakkaan kohtaamista. (Laurea-ammattikorkeakoulu opinto-opas.)

Myöskään kyselyn vastausten mukaan valtaosa opiskelijoista ei ollut saanut opetusta seksologiasta opintojensa aikana. Saatua opetus oli pitkälti keskittynyt tiettyihin opintojaksoihin tai aihealueisiin. Monissa avoimissa vastauksissa kävi ilmi, että seksuaalisuutta oli käsitelty luovien menetelmien syventävissä opinnoissa, joita opetetaan Tikkurilan paikallisyksikössä. Enemmistö vastaajista oli syventynyt luoviin menetelmiin, joten sen painottuminen myös avoimissa vastauksissa on ymmärrettävää. On myös mahdollista, että seksuaalisuuden käsittely luovissa menetelmissä on helpompaa kuin muissa syventävissä opinnoissa. Luovissa menetelmissä ei keskitytä yhteen tiettyyn asiakasryhmään, minkä ansiosta opintoihin voi olla helpompi sijoittaa useita erilaisia aiheita. Luovien menetelmien opiskelijat olivat myös keskimäärin eniten samaa mieltä viimeisestä väittämästä; mielestäni seksuaalisuuden käsittely kuuluu sosionomin koulutukseen. Seksologian opetuksen sijoittuminen pakollisiin opintoihin sai luovien menetelmien opiskelijoilta keskimäärin eniten kannatusta. Avoimista vastauksista kävi lisäksi ilmi, että seksuaalisuuden käsittely oli paljolti kiinni kyseisten opintojaksojen opettajista. Näin ollen opettajien valvutuneisuus ja kiinnostus aihetta kohtaan antaa osalle opiskelijoista paremmat lähtökohdat asiakkaan kohtaamiseen seksuaalisena yksilönä.

Yli 29 prosenttia vastaajista oli syventynyt lapsi- ja perhetyöhön, joka ei juuri noussut esiin avoimissa vastauksissa. Jokaiseen asiakasryhmään kuuluu erilaisia seksuaalisuuden erityiskysymyksiä ja tabuja. Lasten, vanhusten, vammaisten, mielenterveyskuntoutujien ja vankien omia erityiskysymyksiä tulisi käsitellä niiden opiskelijoiden kanssa, jotka tulevana sosionomeina haluavat työskennellä näiden asiakasryhmien kanssa. Vastauksissa ainoa maininta esimerkiksi lapsiin liittyvistä erityiskysymyksistä koski lasten itsetyydytystä, josta työntekijöillä ja opiskelijoilla oli vastaajan mukaan erilaisia mielipiteitä. Aikuisten näkökulmasta lasten seksuaalisuus koetaan usein vaikeaksi aiheeksi. Lasten estottomuus ja uteliaisuus seksuaalisuutta kohtaan voi tuntua myös työntekijöistä epämiellyttävältä. Tilanne on ongelmallinen, koska lapsen seksuaalinen kehitys on aina osa lapsen muuta kasvua ja kehitystä. Näin ollen häpeän tuottaminen ja lapsen yksityisyyden loukkaaminen voi vaarantaa terveen seksuaalisuuden kehittymisen. Useimmiten lapsen seksuaalinen käyttäytyminen on lohdun, turva ja hyvän olon hakemista. Lapsen seksuaalisessa käytöksessä on harvoin kyse jostakin ongelmasta kuten ahdistusreaktiosta, joka saattaa näyttäytyä esimerkiksi pakonomaisena oman kehon kosketteluina. (Cacciatore, Apter, Väisälä & Kaimola toim. 2006: 205-207 & 214-215.)

Saatu tulos on pitkälti aiempien tutkimusten kaltainen. Esimerkiksi Sosiaali- ja terveysministeriön laatimassa Seksuaali- ja lisääntymisterveyden toimintaohjelmassa vuosille 2007-2011 käsitellään sosionomien seksologian koulutusta. Ohjelma on suunnattu sosiaali- ja terveydenhuollon työntekijöille, kunnallisille luottamushenkilöille, esimiehille sekä keskeisille yhteistyötahoille. Sitä voidaan kuitenkin hyödyntää myös sosiaali- ja terveysalan opetuksessa. Ohjelmassa todetaan, että vuosien 2000-2003 tehdyn selvityksen mukaan seksuaaliterveyden opettaminen esimerkiksi vapaasti valittavissa opinnoissa on lisääntynyt sosiaali- ja terveydenhuollon ammattikorkeakoulututkinnoissa. Toimintaohjelmassa tuodaan ilmi, että sosionomien koulutuksessa käsitellään seksuaalisuutta eri ikävaiheisiin liittyvänä aihealueena. Selvityksen mukaan tilanne oli kuitenkin parempi kuin esimerkiksi 90-luvulla. Kaikki opiskelijat eivät silti saaneet opetusta seksuaaliterveydestä. Seksuaaliterveyden opettamisessa oli eri painotusalueita ja se liittyi usein eri ammattiaineisiin. Näin ollen aiheen käsittely oli osittain kiinni opettajien kiinnostuksesta aiheeseen. Seksuaaliterveyttä käsiteltiin eniten terveysalan koulutusohjelmissa. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2007: 3- 135-137.)

Ohjelmassa asetettiin tavoitteiksi, että myös sosionomiopiskelijat saavat koulutuksestaan riittävät perustiedot seksuaalisuudesta, mutta mahdollisesti myös syvemmän osaamisen seksuaali- ja lisääntymisterveydestä. Tämä tarkoittaa valmiutta antaa seksuaalineuvontaa. Toimenpiteinä sosiaali- ja terveysalan koulutuksia tuleekin kehittää siten, että ne antavat valmiudet monimuotoistuvan asiakaskunnan kohtaamiseen. Seksuaalisuuden perustiedot tulisi täten sisällyttää myös sosionomien tutkintoon. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2007: 135-137.)

Kysyttäessä oman seksuaalisuuden kohtaamisesta vastaukset olivat hyvin samankaltaisia kuin seksologian käsittelystä opinnoissa yleensäkin. Tämä on ymmärrettävää, koska ilman yleistä perehdytystä seksologiaan tuskin käsitellään myöskään opiskelijoiden omia asenteita ja tunteita seksuaalisuutta kohtaan. Tämä olisi kuitenkin tärkeää opiskelijoiden ammatillisuuden vuoksi. Sosiaalialan ammattilaisen ei tarvitse tietää kaikkea asiantuntijatietoa seksuaalisuudesta. Asiakkaan hyvän kohtaamisen kannalta olisi kuitenkin oleellista, että työntekijä tuntee omat tiedon rajansa ja tunnistaa opittuja asenteita. Ammattilaisen tulee tietää milloin hän ei tiedä asiasta tarpeeksi ja osata ohjata asiakas eteenpäin. (Ketola, Apter, Väisälä & Kaimola toim. 2006: 60.) Oman seksuaalisuuden kohtaaminen ei kuitenkaan rajoitu pelkästään omien asenteiden tunnistamiseen vaan myös työntekijän oman seksuaalisuuden tunnistamiseen. Työntekijällä voi olla vaikeuksia antaa lupa puhua seksuaalisuudesta, jos tällä ei ole itse siihen mahdollisuutta esimerkiksi lapsena. Työntekijän mahdollisesti vaivautunut mieliala välittyy asiakkaalle vähintäänkin sanattoman viestinnän kautta. (Immonen, Apter, Väisälä & Kaimola toim. 2006: 49.)

Kysyttäessä asiakkaan seksuaalisuuden kohtaamisesta enemmistö opiskelijoista ei ollut käsitellyt aihetta opintojensa aikana. Kuitenkin huomattava enemmistö koki, että aihetta tulisi käsitellä opintojen aikana. Kiinnostavaa oli, että 24 prosenttia vastaajista ilmoitti saaneensa jonkin verran opetusta asiakkaan seksuaalisuuden kohtaamisesta, vaikka vain 12 prosenttia ilmoitti saaneensa jonkin verran opetusta seksuaalisuudesta yleensä. Mahdollinen selitys tälle ristiriidalle on se, että asiakkaan seksuaalisuuden kohtaaminen on noussut opetuksessa esiin erilaisia asiakasryhmiä käsiteltäessä. Eräs vastaajista kertoikin, että aihetta oli raapaistu ohimennen jostakin asiakasryhmästä puhuttaessa. On mahdollista että seksuaalisuutta on käsitelty jonkin verran vastaajien koulutuksessa nimenomaan asiakkaiden näkökulmasta. Enemmistö vastaajista kuitenkin koki, että aihetta ei oltu käsitelty lainkaan opintojen aikana. Moni vastaaja vaikutti kokevan aiheen käsittelyn vähintäänkin riittämättömäksi.

Parhaiten seksologiaan liittyvään perustietoihin voidaan perehtyä sosionomien peruskoulutuksen kautta. Näin yhä useampi sosionomi saisi koulutusta aiheesta ajoissa eikä vasta työelämässä tai erilaisten täydennyskoulutuksen kautta. Tarpeellisen tiedon saaminen edellyttää kuitenkin sitä, että ammattilaisten koulutuksessa saatu tieto on myös asianmukaista. Tätä tarkasteltiin kysymällä vastaajilta erilaisista seksologian peruskäsitteistä: PLISSIT- mallia, luvan antamista ja sukupuolisensitiivisyyttä. Parhaiten käsitteistä osattiin sukupuolisensitiivisyys, joka oli tuttu varsinkin marginalisaatioon syventyneille opiskelijoille. Aihetta käsiteltiin Tikkurilan paikallisyksikön Marginalisaation erityiskysymykset - opintojaksolla. Kiinnostavaa oli, että PLISSIT- malli oli vastaajille vieraampi käsite kuin luvan antaminen, joka on oleellinen osa PLISSIT- mallia. Tulos voi kertoa siitä, että vastaajat ovat mieltäneet luvan antamisen merkityksen eri tavoin kuin PLISSIT- mallissa. On myös mahdollista, että vastaajat tuntevat luvan antamisen käsitteen, vaikka PLISSIT- malli olisi heille kokonaisuutena vieras.

Seksologian peruskäsitteiden hallinta kertoo siitä, että niillä opintojaksoilla joilla seksuaalisuutta on mahdollisesti käsitelty, on myös opetettu asianmukaista teoriaa. Tarkoituksena ei ole, että jokaisella valmistuvalla sosionomilla olisi valmiudet antaa seksuaalineuvontaa tai seksuaaliterapiaa. Esimerkiksi PLISSIT- mallin eri tasoilla voi kuitenkin jäsentää niitä osaamisalueita, joita tulevien sosionomien olisi tärkeää hallita voidakseen kohdata asiakkaansa kokonaisvaltaisesti. Olennainen seikka juuri PLISSIT- mallissa on se, että useimpia asiakkaita voidaan auttaa antamalla asiakkaalle lupa puhua seksuaalisuudesta ja jonkin verran myös rajattua tietoa (Immonen, Apter, Väisälä & Kaimola toim. 2006: 45).

Moni vastaaja ilmaisi avoimissa vastauksissaan kiinnostuksensa saada lisätietoa seksologiasta osana koulutustaan. Kuitenkaan huomattava enemmistö vastaajista ei ollut saanut tietoa seksologian opetusmahdollisuuksista saati Virtuaali-ammattikorkeakoulun Seksuaaliterveyden edistäminen - verkko-opintojaksokokonaisuudesta. Kyseinen opintojaksokokonaisuus on luotu yhdistämään hajanaista seksuaaliterveydenopetusta ja parantamaan muun muassa sosionomien ammattiosaamista. (Ryttyläinen, Valkama, Blek & Ritamo toim. 2008: 17.)

Perustutkintoon suorittavien opiskelijoiden olisi tärkeää saada tietää kyseisen opintokokonaisuuden olemassaolosta sekä erilaisista täydennyskoulutuksista, jotta he voisivat halutessaan syventää osaamistaan. Seksuaaliterveyden edistäminen opintojaksokokonaisuudesta on mahdollista saada kattava perusosaaminen seksologiasta sosionominen ammattitaitoa ajatellen. Sen sisältöä olisi mahdollista käyttää myös runkona lähiopetusta ajatellen (Mattila 2009). On kuitenkin mahdollista, että seksologian opiskelumahdollisuudet ja etenkin Seksuaaliterveyden edistämisen - opintojaksokokonaisuus eivät ole tuttuja myöskään opettajien keskuudessa. Näin ollen myös sosionomien opettajilla tulisi olla tarkempaa tietoa seksologian opetusmahdollisuuksista, jotta he voisivat kertoa niistä eteenpäin opiskelijoille.

9.2.2 Seksologian opetuksen tarpeellisuus sosionomien koulutuksessa

Toinen tutkimuskysymys käsitteli seksologian opetuksen tarpeellisuutta. Koska lähes puolet vastaajista koki, että he olisivat esimerkiksi työharjoittelussa tarvinneet koulutusta seksuaalisuuteen liittyen, niin seksologian opetuksen voidaan nähdä tarpeellisena vähintäänkin työharjoitteluja ja hanketyöskentelyä ajatellen. Huomattavaa oli, että noin 20 prosenttia vastaajista vastasi: en osaa sanoa. Ei voida olla varmoja ovatko nämä vastaajat olleet epävarmoja siitä, että olisivatko he tarvinneet koulutusta seksuaalisuudesta työharjoitteluja ajatellen. On myös mahdollista, että vastaajat eivät ole täysin ymmärtäneet kysymystä tai he eivät ole halunneet vastata siihen (Vehkalahti 2008: 36).

Seksologian opetuksen tarpeellisuus tuli myös ilmi, kun opiskelijoilta kysyttiin tulisiko seksologian eri teemoja käsitellä sosiaalialan koulutusohjelmassa. Koska suuri enemmistö vastaajista vastasi kysymykseen kyllä, niin aiheen voidaan nähdä olevan vastaajista tarpeellinen. Avoimissa vastauksissa aiheen tärkeys tuli esiin etenkin asiakastyön näkökulmasta. Laurea-ammattikorkeakoulussa eettisyys on iso osa sosionomiopiskelijoiden koulutusta. Eettisen toiminnan huomioiminen asiakastyössä on tärkeä osa sosionomin ammatillisuutta, ja asiakkaan kunnioittava kohtaaminen seksuaalisena yksilönä on oleellista eettisen toiminnan kannalta. (Laurea-ammattikorkeakoulu opinto-opas.) Näin ollen ei ole ihme, että osa vastaajista koki tarvetta saada opetusta erityisesti seksuaalisuuden kohtaamisesta asiakastyössä.

Enemmistö vastaajista myös koki, että seksologian opetuksen tulisi olla osa pakollisia opintoja. Opetuksen sijoittuminen pakollisiin opintoihin tarkoittaisi sitä, että jokainen sosionomiopiskelija saisi koulutusta seksologiasta opintojensa aikana. Seuraavaksi eniten vastaajat toivoivat seksuaalisuuden käsittelyä vapaasti valittaviin tai syventäviin opintoihin. Seksologian opiskelu vapaasti valittavissa opinnoissa tarkoittaisi, että osa opiskelijoista ei käsitelisi aihetta välttämättä lainkaan. Näin siksi että osa opiskelijoista ei välttämättä valitsisi kyseistä vapaasti valittavaa opintojaksoa. Tämä saattaisi olla huono vaihtoehto asiakasosaamisen näkökulmasta. Syventävissä opinnoissa seksologian opetus voisi tavoittaa suuremman määrän opiskelijoita. Opetus saattaisi kuitenkin keskittyä vain tiettyihin aihealueisiin tai asiakasryhmiin, esimerkiksi lapsiin tai vanhuksiin.

Eri asiakasryhmien erityistarpeisiin keskittyminen on tärkeää, mutta sellaisenaan riittämätöntä. Sosionomilla on mahdollista työskennellä hyvin erilaisten asiakasryhmien kanssa huolimatta siitä, mihin tämä on syventynyt opintojensa aikana (Laurea-ammattikorkeakoulu opinto-opas). Näin ollen aihealuetta olisi hyvä käsitellä monien eri asiakasryhmien kannalta. Tämä tarkoittaisi seksologian opetuksen keskittymistä tiettyihin pakollisiin opintojaksoihin tai opetusta kaikissa opinnoissa läpäisyperiaatteella. Tällöin seksologian opetusta tulisi olla kaikissa opintojaksoissa. Jälkimmäistä vaihtoehtoa kuitenkin kannatti vain vajaat 10 prosenttia. Voi olla, että kyseinen kysymys oli aseteltu huonosti eivätkä kaikki vastaajat täysin ymmärtäneet käsitettä läpäisyperiaate. Sitä olisi toisin sanoen voinut avata enemmän kysymyksen yhteydessä.

Opetuksen tarpeellisuutta voidaan arvioida myös sen mukaan, miten vastaajat arvioivat omaa osaamistaan, varsinkin asiakkaan kohtaamisen näkökulmasta. Kyselyn lopussa esitetyt väittämät mittasivat tätä. Väittämät oli aseteltu PLISSIT - mallin eri tasojen mukaan. PLISSIT-mallia voidaan tässä kyselyssä pitää eräänlaisena seksologisen osaamisen mittarina (Bildjuschkin & Ruuhilahti 2010: 94). Väittämät asettuvat etenkin luvan antamisen ja tiedon antamisen tasoille. Seksologian opetuksen tarve on sitä suurempi, mitä heikommaksi vastaajat

arvioivat osaamisensa seksuaalisuuden kohtaamisessa asiakastyössä.

Ensinnäkin suuri enemmistö eli noin 73 prosenttia koki olevansa jonkin verran samaa mieltä väitteestä, että he osaavat kohdata asiakkaan kokonaisvaltaisesti. Lisäksi 24 prosenttia oli väittämstä täysin samaa mieltä. Se mitä kaikkea vastaajat ovat kokeneet asiakkaan kokonaisvaltaiseen kohtaamisen kuuluvan, ei käy ilmi suljetuista osioista. Sitä olisi siis voinut tarkentaa avoimella osiolla. Vastaajien käsitys asiakkaan kokonaisvaltaisesta kohtaamisesta on saattanut vaikuttaa opiskelijoiden vastauksiin toisessa väittämässä: osaan kohdata asiakkaan seksuaalisena yksilönä. Enää noin 43 prosenttia oli väittämstä jonkin verran samaa mieltä ja vain vajaat 8 prosenttia täysin samaa mieltä. Huomattavat 24 prosenttia ei osannut tai halunnut vastata kysymykseen suoraan. Keskimäärin eniten eri mieltä väittämstä olivat rikosseuraamusalan opiskelijat.

Tulos voidaan tulkita pelkistettynä joko niin, että vastaajat eivät koe asiakkaan kokonaisvaltaiseen kohtaamiseen kuuluvan asiakkaan kohtaamisen seksuaalisena yksilönä. Tai sitten vastaajien kyky arvioida osaamistaan asiakkaan kokonaisvaltaisessa kohtaamisessa ei ole niin hyvä, kuin tulokset antavat ilmi. Kummastakin vaihtoehdosta voidaan todeta, että seksuaalisuuden kohtaamisen käsittelylle osana asiakasosaamista on tarvetta ja sen opetusta tulisi lisätä. Muuten Laurea-ammattikorkeakoulusta valmistuvien sosionomien ydinosaamiseen kuuluva asiakasosaaminen ja eettinen toiminta ei täysin toteudu. (Laurea-ammattikorkeakoulu opinto-opas.)

Sosionomin ammattitaitoon voidaan nähdä kuuluvaksi myös vaikeiden aiheiden puheeksi ottaminen asiakastilanteessa. Seksuaalisuuden puheeksi ottaminen asiakastilanteessa tulisi olla työntekijän vastuulla eikä asiakkaalla (Immonen, Apter, Väisälä & Kaimola toim. 2006: 43). Seuraava väittämä olikin, että seksuaalisuuden puheeksi ottaminen on vastaajalle helppoa. Koska lähes 65 prosenttia oli jonkin verran eri mieltä ja 12 prosenttia täysin eri mieltä väittämstä, niin seksuaalisuuden puheeksi ottamisen voidaan todeta olevan vastaajille vaikeaa. Seksuaalisuudesta puhuminen sen sijaan vaikutti olevan hieman helpompaa vastaajille: vastausten mukaan enää vain 39 prosenttia oli jonkin verran eri mieltä väittämstä. Huomattavan iso määrä vastaajista (noin 20 %) ei osannut sanoa olisiko puhuminen helppoa asiakkaan kanssa.

Kiinnostavaa oli, että seksologian opetusta jonkin verran saaneet vastaajat (alle 12 %) arvioivat hieman tiukemmin omaa osaamistaan. Seksologiaa jonkin verran käsitelleet vastaajat olivat kriittisempiä omasta osaamisestaan ottaa puheeksi ja keskustella seksuaalisuudesta asiakkaan kanssa kuin täysin ilman opetusta jääneet. Tulos voi tarkoittaa, että seksuaalisuutta edes hieman käsitelleet opiskelijat arvioivat omaa kykyään käsitellä seksuaalisuutta asiakastyössä eri näkökulmasta. He saattavat esimerkiksi olla tietoisempia

niistä haasteista, joita seksuaalisuuden käsittely asiakkaan kanssa voi tuoda. Seksuaalisuuden riittävä käsittely jo opintojen aikana olisi tärkeää juuri siksi, että tulevat sosionomit saisivat välineitä ottaa seksuaalisuus puheeksi ja keskustella siitä asianmukaisesti (Aho, Kotiranta-Ainamo, Pelander, Rinkinen & Alkio toim. 2008: 42-43). Kynnys ottaa aihe esiin ja keskustella siitä pienenee, jos työntekijä löytää asiakastyöhön luontevan tavan puhua seksuaalisuudesta. Esimerkiksi laaja seksologian käsitteistön tunteminen helpottaa asettumista samalle tasolle asiakkaan kanssa. Mitä luontevampaa on työntekijän puhuminen seksuaalisuudesta, niin sitä helpompaa siitä keskusteleminen on myös asiakkaalle. (Immonen, Apter, Väisälä & Kaimola toim. 2006: 47.)

Seuraavat väitteet perustuivat PLISSIT- mallin toiseen tasoon eli tiedon antamiseen. Enemmistö vastaajista koki, että he eivät osaisi ohjata asiakasta hakemaan apua seksuaalisuuteen liittyviin ongelmiin. Oman osaamisen rajojen tunnistaminen ja asiakkaan ohjaus oikean avun luo edellyttää riittäviä perustietoja seksuaalisuudesta (Immonen, Apter, Väisälä & Kaimola toim. 2006: 46). Huomattava enemmistö vastaajista koki myös, että heillä ei ollut riittäviä perustietoja seksuaalisuudesta sosionomin koulutuksensa perusteella. Väite mittasi kuitenkin vain nykyisessä koulutuksessa saatua osaamista. Näin ollen osalla vastaajista voi olla riittävät perustiedot seksuaalisuudesta muun koulutuksen kautta. Kuitenkin juuri sosionomin peruskoulutuksen aikana saatu koulutus seksuaalisuuden kohtaamisesta varmistaa, että saatu osaaminen on ajankohtaista, yhtenäistä sekä asianmukaista. On tutkittu, että työnantajat odottavat valmistuvilta sosionomeilta alan perustaitojen ja - tietojen hallintaa. Uusilta sosionomeilta toivottiin koulutuksensa perusteella esimerkiksi hyviä vuorovaikutustaitoja, kykyä kohdata asiakas ja riittävää tietopohjaa voidakseen auttaa ja ohjata asiakasta erilaisissa tilanteissa. Varsinaisen käytännön osaamisen odotetaan karttuvan työn ohessa. (Liikanen 2002: 113-114.)

Seksuaalisuus on osa jokaista ihmistä ja siten jokaista asiakasta. Sosionomeilla pitäisi näin ollen olla riittävät tiedot seksuaalisuudesta koulutuksensa perusteella, jotta heillä olisi aidosti riittävät ammatilliset valmiudet toimia asiakastyössä. Samaa mieltä oli huomattava enemmistö kyselyyn vastanneista: seksuaalisuuden käsittelyn koettiin kuuluvan sosionomien koulutukseen.

9.3 Tavoitteet

Tämän työn tärkeimpänä tavoitteena oli selvittää Laurea-ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijoiden mahdollinen tarve saada asianmukaista opetusta seksologiasta osana koulutustaan. Opinnäytetyön prosessin aikana toiseksi tavoitteeksi nousi myös näiden tulosten hyödyntäminen Laurea-ammattikorkeakoulun opetussuunnitelmien kehittämisessä. Tuloksista

voidaan päätellä millaisia asioita opetussuunnitelmissa pitäisi seksologian näkökulmasta kehittää. Näin opiskelijoille on luotu mahdollisuus vaikuttaa tulevien sosionomiopiskelijoiden opetussuunnitelmien kehittämiseen. Valmis opinnäytetyö toimitetaan Laurea-ammattikorkeakoulun opetuksen kehittämisestä vastaavalle työryhmälle.

Kyselyllä luotiin opiskelijoille mahdollisuus tuoda esille heidän tarpeensa saada seksologian opetusta. Saaduista tuloksista voidaankin todeta, että kyselyyn vastanneet opiskelijat kokivat seksuaalisuuden käsittelylle osana opetusta olevan tarvetta. Tarve kävi ilmi sekä suljetuista että avoimista vastauksista. Tuloksien mukaan suurin osa vastaajista koki saadun seksologian opetuksen riittämättömänä. Lisäksi opiskelija kokivat, että he eivät olleet saaneet tietoa seksologian opiskelumahdollisuuksista. Vastaukset olivat samansuuntaisia kyselyn jokaisessa osiossa. Vaikka kyseessä onkin kuvaus kyselyyn vastanneiden opiskelijoiden kokemuksista, niin opetuksen tarpeellisuutta voidaan pohtia myös muiden Laurea-ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijoiden kannalta. Kyselystä saadun aineiston tukena käytettiin opetussuunnitelmia. Niiden tarkastelusta voitiin todeta hyvin samanlaisia tuloksia kuin kyselyn vastauksista: seksologian opetus Laurea-ammattikorkeakoulun sosionimien koulutusohjelmissa on hyvin vähäistä. Parhaiten asiaan oli kiinnitetty huomiota Tikkurilan paikallisyksikön opintojaksoissa, vaikka sielläkin saatu opetus oli riittämätöntä kyselyn perusteella.

Avoimien vastausten mukaan koulutus nähtiin tarpeellisena etenkin ammatillisuuden ja asiakastyön näkökulmasta. Moni vastaajista koki seksuaalisuuden puheeksi ottamisen ja seksuaalisuudesta keskustelun asiakkaan kanssa vaikeaksi. Hyvään sosionomin ammatillisuuteen kuuluukin, että työntekijällä on halua ja kykyä arvioida omia taitojaan sekä työkäytäntöjään. Koulutuksessa tulisi näin ollen pohtia seksuaalisuuden kohtaamista asiakastyössä, koska samalla on mahdollista kehittää työkäytäntöjä, edistää yleistä hyvinvointia sekä pitää huolta asiakkaiden seksuaali- eli ihmisoikeuksista. Koulutuksella voidaan pitää huolta siitä, että valmistuneet sosionomit ovat tietoisia oman osaamisensa rajallisuudesta sekä osaamisen tuomisesta esiin. Ammattitaidon perustana ja ylläpitäjänä tulisi olla ajankohtaisen tiedon hankkiminen, myös seksuaalisuudesta. (Bildjuschkin & Ruuhilahti 2010: 122-123.)

9.4 Seksologian opetuksen tulevaisuus Laurea-ammattikorkeakoulussa

Tulosten perusteella opetussuunnitelmia voidaan kehittää tulevien sosionomiopiskelijoiden ammatillisuutta paremmin tukevaksi. Ensinnäkin sosionomiopiskelijoiden tulisi saada riittävät perustiedot seksuaalisuudesta ja sen moninaisuudesta osana koulutustaan (Sosiaali- ja terveysministeriö 2007: 137). Myös opiskelijan oman sekä asiakkaan seksuaalisuuden kohtaaminen olisi tärkeää sisällyttää opintoihin. Enemmistö opiskelijoista koki perusasioiden opetuksen

kuuluvan pakollisiin opintoihin. Avointen vastausten mukaan seksuaalisuutta oli käsitelty pääasiassa syventävissä ja vapaasti valittavissa opinnoissa opettajan kiinnostuksen mukaan. Seksologian käsittely pakollisissa opinnoissa varmistaisi sen, että jokainen sosionomiopiskelija perehtyisi aiheeseen.

Seksologian perustietojen sisällyttäminen pakollisiin opintoihin voidaan toteuttaa joko sisällyttämällä seksologian opinnot osaksi jo järjestettäviin opintojaksoihin tai luomalla kokonaan uuden opintojakson aiheesta. Seksologian oma pakollinen opintojakso takaisi aiheen kattavamman käsittelyn, mutta resurssien vuoksi se ei ole välttämättä toteutettavissa lähivuosina. Näin ollen syventävissä opinnoissa olisi myös syytä käsitellä seksuaalisuutta esimerkiksi perehtymällä tietyn asiakasryhmän kuten vankien erityiskysymyksiin. Vapaasti valittavissa opinnoissa opiskelijalla tulisi olla mahdollisuus syventää osaamistaan.

Toiseksi seksologian opetuksen rooli eri paikallisyksiköissä tulisi olla yhdenmukaisempaa. Seksuaalisuuden käsittely osana ihmistä on nyt jo osa Tikkurilan paikallisyksikön uusien sosionomiopiskelijoiden opetussuunnitelmaa: aihetta käsitellään pakollisessa Vuorovaikutus asiakastyössä - opintojaksolla. Syksyllä 2011 Tikkurilan paikallisyksikössä tullaan toteuttamaan 5 opintopisteen Sukupuoliroolit ja seksuaalisuus eri kulttuureissa - opintojakso. Sen oppimistavoitteisiin kuuluu muun muassa:

”Hahmottaa ja tunnistaa monikulttuuristen asiakkaiden sukupuoliroolien odotukset ja niiden vaikutukset asiakkaan elämäntilanteeseen” sekä ”Tunnistaa seksuaalisuuden eri ulottuvuudet itsessään ja asiakkaissaan” (Laurea-ammattikorkeakoulu opinto-opas.)

Kyseessä on vapaasti valittava opintojakso, jossa painotetaan monikulttuurista näkökulmaa seksuaalisuuteen. Siihen kuuluu viisi lähiopetuskertaa ja opintojaksosta vastaa seksuaaliterapeutti. Kyseinen opintojakso on kuitenkin ainutkertainen eikä sitä järjestetä muissa paikallisyksiköissä. Kuitenkin myös muissa paikallisyksiköissä on vuorovaikutukseen, asiakkaan kohtaamiseen, moninaiseen asiakkuuteen ja ihmisen kehitykseen liittyviä pakollisia opintoja, joille seksuaalisuuden käsittelyä olisi mahdollista saada. (Laurea-ammattikorkeakoulu opinto-opas.) Opintojen sisältö olisi yhdenmukainen, jos siinä hyödynnettäisiin esimerkiksi PLISSIT-mallin eri tasoja tai Virtuaaliammattikorkeakoulun Seksuaaliterveyden edistäminen - opintokokonaisuuden erilaisia teemoja (Ryttyläinen, Valkama, Blek & Ritamo toim. 2008: 22). Seksologian opetus edellyttää kuitenkin, että sitä opettavien opettajien tiedot aihealueesta ovat riittävät. Näin ollen seksuaalisuuteen liittyvien aihealueiden opettajille on tarpeen mukaan järjestettävä täydennyskoulutuksia. (Seksuaali- ja terveysministeriö 2007: 140.) Myös vieraillevien luennoitsijoiden kuten seksuaaliterapeuttien asiantuntijuutta olisi tärkeää hyödyntää.

Avoimista vastauksista nousi myös ilmi Laurea-ammattikorkeakoulun koulutuksen yleinen hajanaisuus ja riittämättömyys: esimerkiksi eräs vastaaja koki opetuksen pinnalliseksi ja kaipasi enemmän tietoa etenkin vapaasti valittavissa opinnoista. Myös työelämässä on tiedostettu sosionomien opintojen joustamattomuus varsinkin valinnaisissa opinnoissa. Ammattikorkeakoulujen vapaasti valittavia opintoja tulisi työelämän edustajien mukaan monipuolistaa ja räätälöidä paremmin opiskelijoiden mielenkiinnon mukaan. Näin opetussuunnitelmat vastaisivat paremmin opiskelijoiden yksilöllisiä tarpeita ja osaamisalueita. Näin varmistetaan tulevien ammattilaisten osaamisen monimuotoisuus ja erilaisten työtapojen käyttäminen asiakastyössä. (Liikanen 2002: 31-32.)

Seksologian opetuksen kannalta olisi tärkeää, että opettajat ja opiskelijoiden olisivat tietoisia seksologian eri opiskelumahdollisuuksista. Opiskelijoilla tulisi olla mahdollisuus syventää osaamistaan seksologiasta sosionomin koulutuksensa aikana tai sen jälkeen täydennyskoulutuksissa (Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö 2007: 136-137). Näin ollen opettajien tulisi olla tietoisia seksologian erilaisista koulutusmahdollisuuksista, voidakseen kertoa niistä opiskelijoille. Opiskelijoiden tulisi saada tietoa seksologian opinnoista jo koulutuksen alussa esimerkiksi tutoropettajaltaan. Näin kiinnostus perehtyä seksologiaan voitaisiin sisällyttää opiskelijan omaan henkilökohtaiseen opetussuunnitelmaan eli HOPS:iin.

10 Pohdinta

Olen oman opiskeluni aikana yrittänyt tuoda esille seksuaalisuuden kohtaamisen merkitystä osana sosionomin ammattitaitoa. Hakeuduin Sexpo-säätiöön työharjoitteluun, koska aihe on kiinnostanut minua ja haluan tulevassa työssäni sosionomina edistää seksuaalioikeuksien parempaa toteutumista. Koin lisäksi, että Laurea-ammattikorkeakoulun sosionomien koulutukseen on kuulunut huolestuttavan vähän seksuaalisuuden käsittelyä. Kyse ei ole pelkästään omakohtaisesta kokemuksesta, vaan aihe tuli ilmi myös Sexpo säätiössä ja keskusteluissa muiden sosionomiopiskelijoiden kanssa. Ryhtyessäni tekemään opinnäytetyötäni halusinkin tuoda esiin tämän epäkohdan. Koin tärkeäksi tarkastella seksologian opetusta etenkin opiskelijoiden ja heidän ammatillisuutensa näkökulmasta. Aiheen tärkeys on oleellista myös sosionomien ammattietiikan kannalta: asiakaan kohtaaminen seksuaalisena yksilönä on myös hänestä välittämistä ja siten osa ammattieettisyyden ydintä (Bildjuschkin & Ruuhilahti 2010: 122).

Alusta asti oli selvää, että käyttäisin sähköistä kyselyä opinnäytetyön aineiston hankkimisen välineenä. Kysely oli pääasiassa määrällisestä tutkimuksesta, joka oli minulle menetelmänä lähes uusi. Olen syventynyt opinnoissani luoviin menetelmiin, joten toiminnallinen opinnäytetyö olisi tuntunut tutummalta. Kysely oli kuitenkin paras keino tavoittaa useita opiskelijoita ja saada riittävän iso aineisto. Kyselyllä oli mahdollisuus saada mahdollisimman monen opis-

kelijan ääni kuuluviin. Haastavinta opinnäytetyön tekemisessä oli varsinainen kyselylomakkeen tekeminen. Jotta tutkimuskysymyksiin saataisiin vastauksia luotettavasti, niin kyselyllä tuli mitata oikeita asioita (Vehkalahti 2008: 20). Kyselyllä onnistuttiin vastaamaan tutkimuskysymyksiin, joten niiden voidaan sanoa mitanneen oikeita asioita. Sain myös mahdollisuuden syventyä paremmin seksologian eri osa-alueisiin, joihin olin jo jonkin verran tutustunut harjoittelussani Sexpo säätiössä. Kyselytutkimuksen tekeminen ja koko opinnäytetyöprosessi onkin hyvä lisä omaan ammattitaitooni.

Kysely nosti esiin sosionomiopiskelijoiden tarpeen saada seksologian opetusta. Varsinkin tulevien sosionomien ammattitaito kävi ilmi vastauksista. Ilman seksuaalisuuden käsittelyä opintojen aikana opiskelijoilta jää uupumaan tärkeitä ammatillisia työvälineitä. Tuloksista selveni myös mahdollisia puutteita opettajien tiedoissa seksologian opiskelumahdollisuuksista. Tulevaisuudessa olisikin tärkeää, että opiskelijoiden lisäksi opettajat tiedostaisivat aiheen tärkeyden. Opiskelijatytyväisyyden kannalta on merkittävää, että opiskelijoiden tarpeet kuullaan ja heidän mielipiteistään ollaan kiinnostuneita. Seksologian opetuksen tarve tulisi huomioida tulevien opetussuunnitelmien kehittämisessä. Näin myös vastattaisiin paremmin työelämän tarpeisiin. Olisi mielekästä, jos tämä kyselytutkimus toistettaisiin opetussuunnitelmien kehittämisen jälkeisinä vuosina. Näin mitattaisiin onko opetussuunnitelmia kehitetty opiskelijoiden toivomaan suuntaan. Tutkimusta voisi myös laajentaa vertailemalla eri ammattikorkeakouluja keskenään.

Tulosten perusteella Laurea-ammattikorkeakoulusta valmistuvat sosionomit osaavat arvioida omaa ammatillista osaamistaan ja eettistä toimintaansa asiakastyössä. Sosionomien tulee kyetä asiakkaan kokonaisvaltaiseen kohtaamiseen ja siten nähdä asiakas myös seksuaalisena yksilönä. Näin ollen seksuaalisuuden asianmukaisen käsittelyn tulisi olla olennainen osa Laurea-ammattikorkeakoulun sekä muiden ammattikorkeakoulujen sosionomiopiskelijoiden koulutusta.

Lähteet

Painetut lähteet:

Aho, T. Kotiranta-Ainamo, A. Pelander, A. Rinkinen, T. & Alkio, P. toim. 2008, Puhutaan seksuaalisuudesta - nuori vastaanotolla, Väestöliitto, Helsinki, VL - Markkinointi Oy

Bildjuschkin, K. & Ruuhilahti, S. 2010, Puhutaan seksuaalisuudesta: Ammatillisia kohtaantumisia sosiaali- ja hoitotyössä, Helsinki: Kirjapaja

Cacciatore, R. 2006, Lasten ja nuorten seksuaalisuus. Teoksessa Apter, D. Väisälä, L. & Kaimola, K. Seksuaalisuus, Helsinki, Duodecim, 204-225

Heikkilä, T. 2004 & 2008, Tilastollinen tutkimus, 5 & 7 painos, Helsinki: Edita Prima Oy

Holopainen, M. Tenhunen, L. & Vuorinen, P. 2004, Tutkimusaineiston analysointi ja SPSS, Hamina, Tradenomia

Immonen, T. 2006, Seksuaalineuvonta. Teoksessa Apter, D. Väisälä, L. & Kaimola, K. Seksuaalisuus, Helsinki, Duodecim, 41-59

Immonen, T. & Nissinen, J. 2006, Seksologian peruskäsitteistöä. Teoksessa Apter, D. Väisälä, L. & Kaimola, K. Seksuaalisuus, Helsinki, Duodecim, 20-26

Immonen, T. 2008, Seksologian ja seksuaaliterveyden koulutuksen kehittyminen. Teoksessa Ritamo, M. Stakes työpapereita: Seksuaalisuus ammattihenkilöstön koulutuksessa sekä vammaisten ja pitkäaikaissairaiden terveystaluuissa, Helsinki: Valopaino Oy, 25-33

Juhila, K. 2006, Sosiaalialantyöntekijöinä ja asiakkaina: Sosiaalityön yhteiskunnalliset tehtävät ja paikat, Tampere: Vastapaino

Kananen, J. 2008, Kvali: Kvalitatiivisen tutkimuksen teoria ja käytänteet, Jyväskylän ammattikorkeakoulu, Jyväskylä

Ketola, T. 2006, Työntekijän valmiudet. Teoksessa Apter, D. Väisälä, L. & Kaimola, K. Seksuaalisuus, Helsinki, Duodecim, 60-68

Laitinen, M. & Kemppainen, T. 2010, Asiakkaan arvokas kohtaaminen. Teoksessa Laitinen, M. & Pohjola, A. toim. Asiakkuus sosiaalityössä, Helsinki: Gaudeamus, 138-153

Maailman terveysjärjestön (WHO), Euroopan aluetoimisto & BZgA, 2010, Seksuaalikasvatuksen standardit Euroopassa: Suuntaviivat poliittisille päättäjille, opetus- ja terveydenhoitoalan viranomaisille ja asiantuntijoille, Helsinki, Valopaino Oy

Nissinen, J. 2010, Seksuaalineuvonta osana omaa ammatillista työtä: luentomateriaali, Sexpo-säätiö, Helsinki

Ryttyläinen, K. Valkama, S. Blek, T. & Ritamo, M. 2008, Seksologian ja seksuaaliterveyden koulutuksen kehittyminen. Teoksessa Ritamo, M. Stakes työpapereita: Seksuaalisuus ammattihenkilöstön koulutuksessa sekä vammaisten ja pitkäaikaissairaiden terveystaluuissa, Helsinki: Valopaino Oy, 7-21

Ryynänen, A. 2010, PLISSIT- Seksuaalineuvonnan ja - terapian neljä lähestymismuotoa, luentomateriaali, Sexpo-säätiö, Helsinki

Sosiaali- ja terveysministeriö, 2007, Seksuaali- ja lisääntymisterveyden edistäminen: Toimintaohjelma 2007-2011, Helsinki, Yliopistopaino

Tukiainen, S. & Soramäki, P. 2000, Seksuaaliterapia Suomessa. Teoksessa Kontula O. & Lottes I. toim. Seksuaaliterveys Suomessa, Tampere: Kustannusosakeyhtiö Tammi, 146-152

Vehkalahti, K. 2008, Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät, Vammala: Kustannusosakeyhtiö Tammi

Vilka, H. 2010, Sukupuolen ja seksuaalisuuden kohtaaminen, Jyväskylä: PS-kustannus

Virtanen, J. 2002, Kliininen seksologia, Vantaa, WSOY

Painamattomat lähteet:

Heikkinen, Juutilainen, Korhonen, Haataja, Luokkanen, Toiviainen, Perttu, 2007, Sukupuolisensitiivisyys ammatillisen oppilaitoksen opetuksen ja ohjauksen arjessa - Sumo-hankkeen kokemuksia 2006-2007, Helsingin Yliopisto, Koulutus- ja kehittämiskeskus Palmenia. http://www.hyvan.helsinki.fi/sumo/pdf/Sumo_tyokirja.pdf Viitattu 12.3.2011

Jyväskylän ammattikorkeakoulu, 2011, Tutkimus ja kehitys: Seksologia. Viitattu 10.3.2011 <http://www.jamk.fi/tutkimus/projekteja/seksologia/me>

Kosunen, E. 3/2003, Seksuaalisuus lääkärin koulutuksessa, Duodecim-lehti. Viitattu 12.3.2011 <http://www.terveysportti.fi/xmedia/duo/duo93406.pdf>

Kosunen, E. 2006, Stakesin työpapereita: Seksuaaliterveyden edistäminen Suomessa - Muistio seksuaali- ja lisääntymisterveyden edistämisen toimintaohjelmaa laativaa työryhmää varten, Stakesin monistamo, Helsinki. Viitattu 28.6.2011 <http://www.stakes.fi/verkkojulkaisut/tyopaperit/Tp5-2006.pdf>

Laurea-ammattikorkeakoulun opinto-opas. Viitattu 10.3.2011 & 21.6.2011 <https://soleops.laurea.fi/opsnet/disp/fi/welcome/nop>

Lehtoranta, T. 2010, Seta ry - Valtioneuvoston tasa-arvoselonteosta sosiaali- ja terveysministeriölle. Viitattu 28.6.2011 http://www.seta.fi/index.php?k=17346&hakustr=sosiaali#a_17346

Liikanen, A. 2002, Sosiaalialan näkemyksiä ammattikorkeakoulutuksesta ja ammatillisesta osaamisesta, pro gradu tutkielma, kasvatustieteen laitos, Jyväskylän yliopisto. Viitattu 19.3.2011 <https://jyx.jyu.fi/dspace/handle/123456789/8901>

Maailman aids-päivä, 2010, Suomalaisten hiv-tiedot puutteellisia -tiedote. Viitattu 15.6.2011 <http://www.maailmanaidspaiva.fi/pdf/MAP-lehdistotiedote-1.12.2010.pdf>

Mattila S. 2009, Seksuaaliterveyden edistäminen, Virtuaali AMK. Viitattu 15.6.2011 <http://www.amk.fi/opintojaksot/0407012/seksuaaliterveys.html>

Saarinen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006, Sisällönanalyysi, KvaliMOTV. Viitattu 6.6.2011 http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_2.html

Sexpo-säätiö, Seksuaalioikeuksien julistus & terapia. Viitattu 26.2.2011 http://www.sexpo.fi/?seksuaalioikeuksien_julistus & <http://www.sexpo.fi/?terapia>

Suomen seksologinen seura, 2009, Toimintakertomus. Viitattu 13.3.2011 <http://www.seksologinenseura.fi/tiedostot/Toimintakertomus2009.pdf>

Talentia ry ammattieettinen lautakunta, 2005, Sosiaalialan ammattilaisen eettiset ohjeet, Helsinki. Viitattu 13.3.2011
http://www.talentia.fi/files/1649_Etiikkaopas2005.pdf

Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2002, Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausten käsitteleminen. Viitattu 20.3.2011 <http://www.tenk.fi/julkaisutjaOhjeet/htkfi.pdf>

Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2009, Humanistisen, yhteiskuntatieteellisen ja käyttäytymistieteellisen tutkimuksen eettiset periaatteet ja ehdotus ennakoarvioinnin järjestämiseksi: verkkojulkaisu, Helsinki. Viitattu 20.3.2011
<http://www.tenk.fi/ennakoarviointi/eettisetperiaatteet.pdf>

Tyttöjen talo, Sukupuolisensitiivisyys. Viitattu 12.3.2011
<http://www.tyttotyö.fi/sukupuolisensitiivisyys>

Väestöliitto, 2011, Tietoa seksuaalisuudesta. Viitattu 27.2.2011
<http://www.vaestoliitto.fi/seksuaalisuus/tietoa-seksuaalisuudesta/>

Kuvat

Kuva 1: PLISSIT- malli (Ryynänen 2010 Sexpo-säätiö)	12
---	----

Kuviot

Kuvio 1: Vastaajien jakautuminen toimipisteittäin	30
Kuvio 2: Vastaajien jakautuminen syventäviin opintoihin	31
Kuvio 3: Koulutukseen liittyneet seksologian tai seksuaaliterveyden opinnot	32
Kuvio 4: Seksologian opetuksen tarve koulutuksen aikana	35
Kuvio 5: Missä opinnoissa seksologiaa tulisi käsitellä.....	36
Kuvio 6: Asiakkaan kokonaisvaltainen kohtaaminen	38
Kuvio 7: Asiakkaan kohtaaminen seksuaalisena yksilönä	39
Kuvio 8: Minulla on riittävät perustiedot seksuaalisuudesta koulutukseni perusteella.....	40
Kuvio 9: Mielestäni seksuaalisuuden käsittely kuuluu sosionomin koulutukseen	41

Taulukot

Taulukko 1: Seksologian käsitteiden tunteminen: PLISSIT- malli.....	34
Taulukko 2: Seksologian käsitteiden tunteminen: Permission eli Luvan antaminen	34

Liitteet

Liite 1 Opinnäytetyösopimus

SOPIMUS OPINNÄYTETYÖSTÄ

1. SOPIJAPUOLET JA YHTEYSTIEDOT

1.1 Opinnäytetyön tekijä ja yhteystiedot

Elisa Raunio
elisa.raunio@laurea.fi

1.2 Työelämän yhteyshenkilö ja yhteystiedot

Petteri Ikonen
Tutkimusjohtaja, TaT
Research Director, Doctor of Arts
Laurea University of Applied Sciences
Ratatie 22, FI-01300 Vantaa

2. OPINNÄYTETYÖ

2.1 Opinnäytetyön aihe ja tarkoitus

Opinnäytetyön aiheena on seksologian opetus Laurea-ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijoille. Opinnäytetyön tavoitteena on selvittää Laurea-ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijoiden mahdollinen tarve saada asianmukaista koulutusta seksuaaliterveydestä, seksologiasta ja kuinka kohdata asiakas myös seksuaalisena yksilönä. Tarkoituksena on kartoittaa miten suuri osa opiskelijoista on saanut ja kokee tarpeelliseksi saada opetusta seksologiasta sekä seksuaaliterveydestä osana sosionomien koulutusta. Opinnäytetyössä haetaan siis vastauksia seuraaviin tutkimusongelmiin:

1. Ovatko sosionomiopiskelijat saaneet koulutusta seksologiasta ja seksuaaliterveydestä koulutuksensa aikana?
2. Kokevatko kolmannen vuoden sosionomiopiskelijat, että sosiaali- ja rikosseuraamusalan koulutusohjelmissa on tarvetta saada koulutusta seksologiasta ja seksuaaliterveydestä?

2.2 Opinnäytetyön toteutustapa

Opinnäytetyö toteutetaan enimmäkseen määrällisenä kyselytutkimuksena. Aineisto koostuu Laurea-ammattikorkeakoulussa vuonna 2008 aloittaneiden eli kolmannen vuoden sosionomiopiskelijoiden vastauksista sähköiseen kyselylomakkeeseen. Kyselylomake on lähetetty suomenkielisten koulutusohjelmien päätoimisille sosiaalialan ja rikosseuraamusalan opiskelijoille. Vastaajina ovat sekä nuoret että aikuisopiskelijat. Sähköinen kyselylomake on Laurea-ammattikorkeakoulun oma E-lomake, joka koostuu suljetuista ja avoimista kysymyksistä. Kysely on lähetetty opiskelijoiden sähköpostiin, jossa on mukana saatekirje ja suora linkki e-lomakkeeseen. Kyselyyn on mahdollista vastata viikkojen 15-17 aikana. Vastaamiseen ei tarvita salasanaa. Vastaukset tallentuvat välittömästi sähköiseen muotoon tulosten tarkastelua varten. Tiedot tallentuvat myös suoraan Excel- ja SPSS muodossa. Tunnistetietoja ei kerätä.

2.3 Alustava aikataulu

Viikko 13	28.3.2011 Tutkimussuunnitelma hyväksytty suunnitelmaseminaarissa
Viikko 14	4.4.2011 Tutkimusluvan myönteinen päätös
Viikko 15	15.4.2011 Kyselylomakkeen lähettäminen opiskelijoille sähköpostitse
Viikko 17	29.4.2011 Kyselylomakkeen vastausaika päättyy
Viikot 18-34	Tulosten tarkastelu ja opinnäytetyön kirjoittaminen
Viikko 33	Opinnäytetyön palauttaminen arvioivalle opettajalle
Viikko 35	Opinnäytetyön arvioivaseminaari

2.4 Miten tuloksia tullaan hyödyntämään

Aineisto ja valmis opinnäytetyö tulee valmistuttuaan Laurea-ammattikorkeakoulun opetuksen kehittämisen käyttöön.

3. TYÖELÄMÄN YHTEYSHENKILÖN ROOLI OPINNÄYTETYÖSSÄ

Yhteyshenkilö tutkimusjohtaja Petteri Ikonen on myöntänyt opinnäytetyölle tutkimusluvan ja hän toimii työelämäkumppanin eli Laurea-ammattikorkeakoulun edustajana.

4. OPISKELIJAN VASTUUT

Sitoudun toimimaan tutkimus- ja ammattieettisten periaatteiden mukaisesti. Sitoudun pitämään luottamuksellisena tiedonhankinnan yhteydessä saamani yksityishenkilöitä koskevat tiedot ja sellaiset asiakirjat ja aineistot, jotka pitää niiden luonteen ja niihin liittyvän ilmeisen salassapitointressin vuoksi ymmärtää luottamuksellisiksi. Tutkimuksen jälkeen aineisto hävitetään asianmukaisella tavalla.

4.1 Opiskelijan muut vastuut

Opiskelija toimittaa tutkimuksen aineiston ja valmiin opinnäytetyön Laurea-ammattikorkeakoulun opetuksen kehittämisestä vastaaville tahoille. Opiskelija myös toimittaa tutkimusluvan myönteisen päätöksen henkilölle, joka vastaa aineiston tuottamisesta Laurea-ammattikorkeakoulun sovelluksesta.

5. MUUTA MAHDOLLISTA SOVITTAVAA

Tätä sopimusta on tehty kaksi samanlaista kappaletta, yksi kummallekin sopijapuolelle.

Paikka ja päiväys

Osapuolten allekirjoitukset

Liite 2 Saate

LAUREA-AMMATTIKORKEAKOULU

Hei,

Olen kolmannen vuoden sosionomiopiskelija Laurean Tikkurilan toimipisteestä. Teen opinnäytetyötä seksologian opetuksesta Laurea-ammattikorkeakoulun sosiaalialan ja rikosseuraamusalan koulutusohjelmissa. Näkökulmanani ovat sosionomiopiskelijat.

Työhön kuuluu tutkimus, jolla kartoitetaan Laurean sosionomiopiskelijoiden seksologian opetusta ja sen tarpeellisuutta. Tavoitteena on tuoda esille opiskelijoiden tarve saada opetusta seksuaalisuudesta ja seksologiasta osana sosionomien koulutusohjelmaa. Kysely on suunnattu Laurean kolmannen vuoden päätoimisille sosiaalialan ja rikosseuraamusalan opiskelijoille eli vuonna 2008 aloittaneille. Kysely on tarkoitettu suomenkielisissä koulutusohjelmissa opiskeleville.

Olisin erittäin kiitollinen, jos voisit edesauttaa opinnäytetyötäni ja vastata kyselyyni. Vastaus vie alle 10 minuuttia. Kyselyyn voi vastata 15.4.2011-29.4.2011 välisenä aikana.

Vastaukset käsitellään nimettömänä ja luottamuksellisesti. Tulokset julkaistaan vain kokonaistuloksina, joten kenenkään yksittäisen vastaajan tiedot eivät paljastu tuloksista.

Linkki kyselyyn:

Ystävällisin terveisin,

Elisa Raunio

Jos haluat lisätietoja kyselystä, niin ota yhteyttä:

elisa.raunio@laurea.fi

Liite 3 Kyselylomake

SEKSOLOGIAN OPETUS LAUREA-AMMATTIKORKEAKOULUN SOSIONOMIOPISKELIJOILLE

Taustatiedot

Valitse sopivin vaihtoehto seuraavista vastausvaihtoehdoista. Voit valita vain yhden vastauksen. Vastaa kyselyyn vain tämänhetkisen Laurean koulutuksesi perusteella.

1. Toimipiste

- Missä Laurea-ammattikorkeakoulun toimipisteessä opiskelet?
- Hyvinkää
 - Otaniemi
 - Tikkurila

2. Koulutusohjelma

- Missä koulutusohjelmassa opiskelet?
- Sosiaalian koulutusohjelma
 - Rikosseuraamusalan koulutusohjelma

3. Tutkintoryhmä

- Mihin tutkintoryhmään kuulut?
- Nuorten koulutus
 - Aikuiskoulutus

4. Syventyminen

- Mihin olet syventynyt opinnoissasi?
- Lapset ja perhe
 - Aikuissosiaalityö tai marginalisaatio
 - Luovat menetelmät
 - Vanhus- tai vammaistyö
 - Rikosseuraamusala

Tutkimusosio

5. Onko koulutukseesi kuulunut seksologiaan tai seksuaaliterveyteen liittyviä opintoja?

- Kyllä, runsaasti
- Kyllä, jonkin verran
- Ei lainkaan
- En osaa sanoa

6. Onko koulutukseesi liittynyt opiskelijan oman seksuaalisuuden kohtaamiseen liittyviä opintoja?

- Kyllä, runsaasti
- Kyllä, jonkin verran
- Ei lainkaan
- En osaa sanoa

7. Onko koulutukseesi liittynyt asiakkaan seksuaalisuuden kohtaamiseen liittyviä opintoja?

- Kyllä, runsaasti
- Kyllä, jonkin verran
- Ei lainkaan
- En osaa sanoa

8. Onko sinulle koulutuksesi aikana kerrottu mahdollisuuksista opiskella seksologiaan liittyviä opintoja?

- Kyllä
- Ei
- En osaa sanoa

9. Onko seuraava opintokokonaisuus sinulle tuttu: Virtuaali-ammattikorkeakoulun Seksuaali-terveyden edistäminen, 15 opintopistettä?

- Kyllä
- Ei
- En osaa sanoa

10. Onko yksi tai useampi seuraavista seksologiaan liittyvistä käsitteistä sinulle tuttuja?

	Kyllä	Ei	En osaa sanoa
PLISSIT- malli	☐	☐	☐
Permission eli luvan antaminen	☐	☐	☐
Sukupuolisensitiivinen lähestymistapa	☐	☐	☐

11. Oletko/olisitko opiskelusi aikana tarvinnut ohjausta ja koulutusta seksuaalisuudesta ja sen kohtaamisesta sosiaalialan asiakastyössä? Esimerkiksi työharjoittelun tai hanketyöskentelytehtävien aikana.

- Kyllä
- Ei
- En osaa sanoa

12. Tulisiko Sinun mielestäsi sosiaalialan koulutusohjelmaan sisällyttää seuraavia teemoja: seksologia, seksuaaliterveys ja seksuaalisuuden kohtaaminen asiakastyössä?

- Kyllä
 Ei
 En osaa sanoa

13. Missä opinnoissa edellisessä kysymyksessä mainittuja teemoja pitäisi käsitellä?

- Pakollisissa opinnoissa
 Vapaasti valittavissa
 Syventävissä
 Läpäisyperiaatteella kaikessa opetuksessa
 Näitä teemoja ei tarvitse mielestäni käsitellä opinnoissa
 En osaa sanoa

14. Mitä mieltä olet seuraavista väittämistä asteikolla 1-5? 1: täysin eri mieltä, 2: jonkin verran eri mieltä, 3: en osaa sanoa, 4: jonkin verran samaa mieltä, 5: täysin samaa mieltä.

	1	2	3	4	5
Osaan kohdata asiakkaan kokonaisvaltaisesti	☐	☐	☐	☐	☐
Osaan kohdata asiakkaan myös seksuaalisena yksilönä	☐	☐	☐	☐	☐
Seksuaalisuuden puheeksiottaminen asiakkaan kanssa on mielestäni helppoa	☐	☐	☐	☐	☐
Minusta on helppoa keskustella seksuaalisuudesta asiakkaan kanssa	☐	☐	☐	☐	☐
Osaan tarvittaessa ohjata asiakkaan hakemaan apua seksuaalisuuteen liittyviin ongelmiin	☐	☐	☐	☐	☐
Minulla on riittävät perustiedot seksuaalisuudesta koulutukseni perusteella	☐	☐	☐	☐	☐
Mielestäni seksuaalisuuden käsittely kuuluu sosionomin koulutukseen	☐	☐	☐	☐	☐

Tässä voit kertoa mahdollisista seksologian opinnoistasi Laureassa. Esimerkiksi millä opintojaksolla seksuaalisuutta on käsitelty ja mitä asioita opetus on sisältänyt. Voit myös jättää palautetta kyselystä.

15. Muuta.